İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÖZEL VE DEVLET LİSELERİNDE ŞİDDETE EĞİLİM NEDENLERİ VE ŞİDDET ETKENLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI: ÜSKÜDAR ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Erkan GÖKTAŞ

Anabilim Dalı : Disiplinlerarası Alan

Programı : Savunma Teknolojileri

Tez Danışmanı: Öğr.Gör. Dr. Cemil CEYLAN

OCAK 2010

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÖZEL VE DEVLET LİSELERİNDE ŞİDDETE EĞİLİM NEDENLERİ VE ŞİDDET ETKENLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI: ÜSKÜDAR ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Erkan GÖKTAŞ
(514981031)

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 25 Aralık 2009
Tezin Savunulduğu Tarih : 06 Ocak 2010

Tez Danışmanı : Öğr. Gör. Dr. Cemil CEYLAN (İTÜ)
Diğer Jüri Üyeleri : Doç. Dr. Tufan Vehbi KOÇ (İTÜ)
Yard. Doç. Dr. Ali DELİCE (MÜ)

OCAK 2010

Aileme,

ÖNSÖZ

Özellikle son yıllarda çok küçük yaşlardan itibaren başlayan gençler arasında şiddet olaylarının temel nedenleri ve şiddetin doğurduğu sosyal problemlere çözüm önerileri üretmek, yakın gelecekte de önemli araştırma konularından biri olmaya devam edecektir. Modern yaşama biçiminin doğurduğu sonuçlardan biri de çalışan anne baba ve çocuk arasındaki ilgi ve iletişim yetersizliğinin bir yansıması olarak çocuğun ilgiye ihtiyaç duyması ve bunu karşılayamamasıdır. İlgi görme isteğinin sonucu olarak gencin farklı yollara baş vurması, özellikle akran ve kitle iletişim araçlarına sığınarak çözüm araması neticesinde dengesizlikler ve sıkıntılar baş göstermektedir. Bu noktada genç veya ergen sıkıntılarının dışa vurumu biçiminde ifade edilebilecek şiddet olaylarına yönelmektedir.Şiddet davranışlarına yönelimi etkileyen sebeplerin tespit edilmesi ve bu nedenlerin özel ve devlet okullarında farklılık gösterip göstermediğinin ortaya çıkarılması bu çalışmanın esasını teşkil etmektedir.

Bu çalışmanın yapılmasının her aşamasında bana yol gösteren değerli hocam sayın Öğr. Gör. Dr. Cemil Ceylan ve Program Koordinatörü sayın Yard. Doç. Dr. Gökhan İnalhan'a teşekkür eder, rehberliklerinden çok yararlandığımı belirtmek isterim. Çalışmalarım boyunca bana anlayışla yaklaşan ailemin tüm fertlerine teşekkürü borç bilirim. Anketlerin uygulanması aşamasında özverili katkılarından dolayı değerli öğretmen arkadaşlarım ve sevgili öğrencilerime de teşekkür ederim. Okullara anketlerin uygulanması için gerekli onayların alınmasında emeği geçen sayın Fatma Köse'ye de ayrıca teşekkür ederim.

Ocak 2010

Erkan Göktaş

(Matematik Öğretmeni)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....v
İÇİNDEKİLER.....ix
KISALTMALAR.....xi
ÇİZELGE LİSTESİ..... xiii
ŞEKİL LİSTESİ.....xv
ÖZET.....xvii
SUMMARY.....xix
1. GİRİŞ.....1
1.1 Tezin Amacı..... 1
1.1.1 Tezin akışı.....2
1.2 Şiddet Kavramı ve Şiddet Etkenleri..... 3
1.2.1 Şiddetin tanımı..... 3
1.2.2 Okulda şiddet.....4
1.2.3 Şiddet etkenleri.....8
1.2.3.1 Kişilik özellikleri.....9
1.2.3.2 Ailevi özellikler.....11
1.2.3.3 Okul ortamı özellikleri..... 12
1.2.3.4 Toplumsal faktörler 19
1.2.4 Şiddet türleri.....22
1.2.4.1 Bedensel şiddet.....22
1.2.4.2 Ruhsal şiddet.....23
1.2.4.3 Sosyal şiddet.....23
1.2.4.4 Cinsel şiddet..... 23
2. YÖNTEM..... **25**
2.1 Şiddet Modeli.....25
2.2 Model Kavramlarının Açıklanması..... 26
2.2.1 Şiddet etkenleri 26
2.2.1.1 Kişilik özellikleri.....26
2.2.1.2 Ailevi özellikler 27
2.2.1.3 Okul ortamı özellikleri.....27
2.2.2 Şiddet türleri.....28
2.2.2.1 Bedensel şiddet.....28
2.2.2.2 Ruhsal şiddet 28
2.2.2.3 Sosyal şiddet.....29
2.2.2.4 Cinsel şiddet 29
2.2.3 Şiddet Davranışları 29
2.2.3.1 Bedensel şiddet davranışları 30
2 2.2.3.2 Ruhsal şiddet davranışları 30
2.2.3.3 Sosyal şiddet davranışları 30
2.2.3.4 Cinsel şiddet davranışları 30

2.2.4 Şiddet Etkenlerine Bağlı Davranışlar……..……31
2.2.4.1 Kişilik özelliklerine bağlı davranışlar…….31
2.2.4.2 Ailevi özelliklere bağlı davranışlar……..……...31
2.2.4.3 Okul ortamı özelliklerine bağlı davranışlar…..……..……32
2.5 Evren ve Örneklem……..32
2.6 Veri Toplama Araçları…….32
2.7 Geçerlik Çalışmaları……32
2.8 Güvenirlik Çalışmaları……33
2.9 Demografik Veriler ……33
2.9.1 Anne ve baba eğitim düzeyi 33
2.9.2 Yıllık gelir düzeyi…….....34
2.9.3 Okul türü 34
2.9.4 Cinsiyet 35
2.9.5 Kardeş sayısı ……..35
2.10 Verilerin Toplanması……..35
2.11 Analiz Yöntemleri……..35
2.12 Hipotezler……..……36
3. UYGULAMA……...37
3.1 Çalışmanın Kapsamı ve Sınırları……..37
3.1.1 Anket uygulama yöntemi……37
3.2 Verilerin Analiz Edilmesi 38
3.3 Verilerin Düzenlenmesi……38
3.4 Demografik Özelliklerin Analizi……..39
3.5 Çok Değişkenli İstatistiksel Veri Analiz Yöntemlerinin Belirlenmesi……42
3.5.1 Güvenirlik analizi……..……42
3.5.2 Faktör analizi ……43
3.5.3 Regresyon analizi……44
3.5.4 Ayırma analizi……45
4. BULGULAR. 47
4.1 Devlet Okulları Şiddet Türleri ve Şiddet Etkenleri 47
4.2 Özel Okullar Şiddet Türleri ve Şiddet Etkenleri 48
4.3 Demografik Özellikler ve Şiddet Türlerinin Karşılaştırılması ……48
4.4 Demografik Özellikler ve Şiddet Etkenlerinin Karşılaştırılması……..49
5 .TARTIŞMA VE SONUÇ…..……..……..51
5.1 Sonuç ……52
5.2 Öneriler……..……..52
KAYNAKLAR.....55
EKLER 61

KISALTMALAR

AED : Anne Eğitim Düzeyi
BED : Baba Eğitim Düzeyi
YGD : Yıllık Gelir Düzeyi
KS : Kardeş Sayısı
C : Cinsiyet
OK : Okul Türü
A : Ailevi Özellikler
K : Kişisel Özellikler
O : Okul Ortamı Özellikleri
B : Bedensel Şiddet
C : Cinsel Şiddet
R : Ruhsal Şiddet
S : Sosyal Şiddet

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 2.1 : Gelir gurubu yıllık gelir aralığı ilişkisi……..……34
Çizelge 3.1 : Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı.....39
Çizelge 3.2 : Katılımcıların yıllık gelir düzeyine göre dağılımı.. 40
Çizelge 3.3 : Katılımcıların anne eğitim düzeyine göre dağılımı.. 40
Çizelge 3.4 : Katılımcıların baba eğitim düzeyine göre dağılımı. 41
Çizelge 3.5 : Katılımcıların kardeş sayısına göre dağılımı 41
Çizelge 3.6 : Devlet okulu şiddet değişkenleri güvenilirlik katsayısı değerleri…….43
Çizelge 3.7 : Özel okul şiddet değişkenleri güvenilirlik katsayısı değerleri.....……43
Çizelge A.4: Devlet okulu kişilik özellikleri faktör analizi……71
Çizelge A.5: Devlet okulu ailevi özellikler faktör analizi…..72
Çizelge A.6: Devlet okulu okul ortamı özellikleri faktör analizi……...73
Çizelge A.7: Devlet okulu bedensel şiddet faktör analizi……..74
Çizelge A.8: Devlet okulu ruhsal şiddet faktör analizi……...75
Çizelge A.9: Özel okul kişilik özellikleri faktör analizi……76
Çizelge A.10: Özel okul ailevi özellikler faktör analizi……77
Çizelge A.11: Özel okul okul ortamı özellikleri faktör analizi……78
Çizelge A.12: Özel okul bedensel şiddet faktör analizi……79
Çizelge A.13: Özel okul ruhsal şiddet faktör analizi……..80
Çizelge A.14: Devlet okulu regresyon analizi……81
Çizelge A.15: Özel okul regresyon analizi……83
Çizelge A.16: Ayırma analizi……85

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Şiddet modeli……..……...…25
Şekil 4.1: Devlet okulu şiddet modeli……..……47
Şekil 4.2: Özel okul şiddet modeli ……..……..……48

ÖZEL VE DEVLET LİSELERİNDE ŞİDDETE EĞİLİM NEDENLERİ VE ŞİDDET ETKENLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI: ÜSKÜDAR ÖRNEĞİ

ÖZET

Özellikle son yıllarda çok küçük yaşlardan itibaren başlayan gençler arasında şiddet olaylarının temel nedenleri ve şiddetin doğurduğu sosyal problemlere çözüm önerileri üretmek, yakın gelecekte de önemli araştırma konularından biri olmaya devam edecektir. Modern yaşama biçiminin doğurduğu sonuçlardan biri de çalışan anne baba ve çocuk arasındaki ilgi ve iletişim yetersizliğinin bir yansıması olarak çocuğun ilgiye ihtiyaç duyması ve bunu karşılayamamasıdır. Gencin ilgi görme isteğinin sonucu olarak farklı yollara baş vurması, özellikle akran ve kitle iletişim araçlarına sığınarak çözüm araması neticesinde dengesizlikler ve sıkıntılar baş göstermektedir. Bu noktada genç veya ergen sıkıntılarının dışa vurumu biçiminde ifade edilebilecek şiddet olaylarına yönelmektedir. Şiddete yönelten faktörler kişilik özellikleri, ailevi özellikler ve okul ortamına ait özelliklerdir. Bu faktörlerin doğurduğu şiddet türleri bedensel, ruhsal, sosyal ve cinsel şiddet biçiminde yansıyan davranışlar olarak belirlenmiştir. Şiddet türlerine eğilimi etkileyen sebeplerin tespit edilmesi ve bu nedenlerin özel ve devlet okullarında farklılık gösterip göstermediğinin ortaya çıkarılması bu çalışmanın esasını teşkil etmektedir. Veri toplama amacıyla hazırlanan iki farklı anket hem öğrencilere hem de öğrencileri tanıyan öğretmenlere uygulanmıştır. Şiddet türlerinin belirlenmesinde öğretmen anketleri, şiddete kaynaklık eden faktörlerin belirlenmesi için de öğrenci anketleri esas alınmıştır. Verilerin analiz edilmesinde çok değişkenli istatistiksel veri analiz yöntemlerinden yararlanılmıştır. Uygulama sonucunda özel ve devlet liselerinde şiddete eğilim nedenleri belirlenerek elde edilen bulgular ışığında şiddet davranışlarını azaltmak amacıyla çeşitli önerilerde bulunulmuştur. Özel ve devlet liselerinde görülen şiddet davranışları ve bu davranışların arkasındaki şiddet etkenlerinin her iki gurupta benzerlik gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre devlet liselerinde bedensel ve ruhsal şiddet davranışlarının temel etkeni okul ortamı özelliklerine bağlı olarak ifade edilen öğretmen davranışlarıdır. Özel okullardaki ruhsal ve bedensel şiddet nedenleri de, okul ortamı özelliklerine bağlı olan öğretmen davranışları ve okul sosyal olanaklarının yetersizliği biçiminde belirlenmiştir. Her iki okul türünde de şiddet etkenleri aynı çıkmış olmakla birlikte şiddet etkenlerinin bileşenleri farklılık göstermektedir. Şiddet davranışlarına etkilerini incelemek amacıyla anketlerden sosyal, kültürel ve ekonomik durumları yansıtan veriler de toplanmıştır. Bu verilerin analizi sonucunda, demografik özelliklerin şiddet davranışı ve şiddet etkenini ayırt etmede etkin olup olmadığı ortaya çıkarılmıştır. Bu örneklem grubunda elde edilen bulgular, demografik özelliklerin şiddet türü ve şiddet etkenlerini genellikle etkilemediğini göstermektedir.

THE FACTORS OF VIOLENCE TENDENCIES IN PUBLIC AND PRIVATE HIGH SCHOOLS AND A COMPARISION OF THE VIOLENCE FACTORS: THE SAMPLE OF USKUDAR

SUMMARY

Especially in recent years, starting from a very young age, the root causes of violence and the violence behaviors seen among young people is still an important social problem that is to be solved. It will also continue to be one of the important research topics in near future. One of the consequences of the modern lifestyle that is running between parents and children is the lack of love and interest to be fulfilled by parents. As a result of this fact, the adolescent looks for supportive feelings. During this stage he becomes vulnerable and finally may join in some violence actions. The factors which cause violence can be stated as follows: Personality characteristics, family characteristics and the school environment.Violence types caused by these factors are physical, mental, social, and sexual violence. The factors of violence types both in public and private high schools were identified and the differences and similarities were stated in detail. Two different questionnaires were prepared for data collection. The first one answered by students to determine the violence factors.The second one answered by the teachers who knows the related students to determine the types of violence. To analyze the data, some multivariate statistical analysis methods was used. According to the findings; the main factor of the physical and mental violence seen in public high school is the school based teacher behaviors. And in private high schools the same types of violence is also related to the school circumstance. But in this case, the components of the factor shows difference. Physical violence caused by the lack of social activities and mental violence caused by the teacher behaviors. The questionnary, applied to the students, was used to get social, cultural and economic data in order to determine the relation between the violence type and the social factors. In this sample space, generally the demografic differences does not affect the factors and the types of violence. At the end, some suggestions made to decrease the rate of violence behaviors seen among young people.

1. GİRİŞ

Son yıllarda, dünyada ve ülkemizde okulların güvenliği ile ilgili sorunların her geçen gün biraz daha arttığına ilişkin genel bir algılama söz konusudur. Okul güvenliği ile ilgili çözümlenmesi gereken en önemli sorunların başında ise, "okullardaki şiddet" olgusu gelmektedir (Işık, 2006). Okulda, öğrenciler arasında meydana gelen şiddet olayları son yıllarda yazılı ve görsel medya kuruluşları tarafından da sıkça gündeme getirilmektedir (Diepold vd., 1997). Suç istatistiklerinin verileri de, bu durumun sıklığı konusunda istenmeyen durumları açıkça ortaya koymaktadır (Böttger, 1997). Özellikle lise ve dengi okullarda, öğrencilerin ve hatta pek çok öğretmenin kendilerini güvende hissetmemelerine ve dolayısıyla derslerine ve işlerine yeterli düzeyde motive olamamalarına sebep olan "şiddet" olgusu, gün geçtikçe daha düşük yaş gruplarında da görülmeye başlamıştır (Merwin ve Ellis, 2004; Avrupa Konseyi Avrupa Yerel ve Bölgesel Yetkililer Kongresi Gençlik ve Spor Müdürlüğü Okul, Okul Dışı ve Yüksek Öğretim Müdürlüğü, 2002). Şiddete yönelim gösteren lise öğrencilerinin bu davranışlarının tamamen ortadan kaldırılabilmesi için; öncelikle "şiddet" kavramının tanımlanması ve bu tanım ışığında şiddet içeren davranışların altında yatan etkenlerin neler olduğunun irdelenmesi gerekmektedir.

1.1 Tezin Amacı

Modern yaşama biçiminin doğurduğu sonuçlardan biri de çalışan anne baba ve çocuk arasındaki ilgi ve iletişim yetersizliğinin bir yansıması olarak çocuğun ilgiye ihtiyacı ve bunu karşılayamamasıdır. Bunun sonucu olarak farklı yollara baş vurması özellikle akran ve kitle iletişim araçlarına sığınarak ilgi problemine çözüm araması neticesinde dengesizlikler ve sıkıntılar baş göstermektedir. Bu noktada genç veya ergen sıkıntılarının dışa vurumu biçiminde ifade edilebilecek şiddet olaylarına başvurmaktadır. Bu çalışmada, genel olarak bedensel (fiziksel), ruhsal (sözlü), sosyal ve cinsel olarak gruplandırılabilecek şiddet türlerine yönelimi tetikleyen etkenlerin tespit edilmesi ve bu etkenlerin özel ve devlet okullarında farklılık gösterip göstermediğinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır.

1.1.1 Tezin akışı

Tez beş ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şiddete eğilim nedenleri ve şiddet türleri hakkında literatür taraması kapsamında çeşitli makale ve dergilerden elde edilen bilgiler bulunmaktadır. Bu bölümde şiddetin tanımı, okulda şiddet kavramı, şiddet etkenleri ve şiddet türleri üzerinde durulmuştur. Şiddet etkenleri olarak belirlenen kişilik , aile , okul ortamı ve toplumsal etkenler ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Bu etkenlerin her birisi şiddete yatkın olma veya şiddet doğurma özellikleri bakımından irdelenmiştir. Şiddet etkenleri açıklandıktan sonra bu etkenlerin doğurduğu şiddet davranışları açıklanmıştır. Genel olarak bedensel (fiziksel), ruhsal (sözlü), sosyal ve cinsel şiddet olarak belirlenen şiddet davranışları ve bu şiddet türlerini betimleyen davranışlar sıralanmıştır.

İkinci bölümde çalışmanın yöntemi ve uygulama alanında kullanılacak şiddet etkenleri ve şiddet türleri açıklanmıştır. Literatür taramasından elde edilen bilgiler ışığında hazırlanan anket maddeleri şiddet etkenleri ve şiddet türleri bakımından ele alınmıştır. Kullanılacak anket maddeleri ve hedeflenen sonuçlar açıklanmıştır. Bu bölümde şiddet davranışı ve bu davranışı doğuran şiddet etkeni göz önünde bulundurularak bir şiddet modeli kurulmuştur. Bu modele ait kavramlar ile modelin açıklaması ve araştırılacak hipotezler de bu bölümde yer almaktadır.

Üçüncü bölümde anket aracılığıyla elde edilen verilerin düzenlenmesi ve analiz edilmesi yer almaktadır. Toplanan verilerin analize hazır hale getirilmesi, kullanılacak analiz türleri ve bu analizlerden elde edilecek sonuçların yorumlanmasına ilişkin açıklamlar da bu bölümde bulunmaktadır.

Dördüncü bölümde çalışma sonucunuda elde edilen bulgular yer almaktadır. Özel ve devlet liselerinde şiddete eğilim nedenleri ve şiddet etkenleri belirlendikten sonra her iki gurupta görülen şiddet türleri ve bu şiddet türlerini doğuran etkenler belirlenmiştir.

Beşinci bölümde sonuç olarak bulunan şiddet etkenlerin özel ve devlet liselerinde farklılık gösterip göstermediği sorusuna cevap verilmiştir. Ayrıca bu çalışmanın sonucunda elde edilen bulgular ışığında, karşılaşılan şiddet olaylarının azaltılması amacıyla uygulanabilecek çeşitli öneriler bulunmaktadır.

1.2 Şiddet Kavramı ve Şiddet Etkenleri

İnsan davranışlarının diğer insanlar ve canlıları hatta cansızları da rahatsız etmeyecek şekilde olması ideal olandır. Bu durumda barış ve esenliğin hakimiyetinden söz etmek mümkündür. Fakat bu ideal ortamın genellikle yer yüzünde hakim olamadığını söyleyebiliriz. Bunun temelindeki etken insan davranışlarının gerisinde duran hırs ve üstünlük iddiasıdır. Bu hırs çoğu zaman davranışların şiddet içermesine sebep olmaktadır.

1.2.1 Şiddetin tanımı

Şiddet olgusu birçok kaynakta, incelenen konu ile de ilintili olarak farklı şekiller de tanımlanmıştır. Türk Dil Kurumu (2005) tarafından, "sertlik, katılık, sözle yola getirme yerine kaba kuvvet kullanma; azarlamada ve cezalandırmada aşırı gitme" şeklinde tanımlan şiddet" olgusunun sınırları, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından; " bir bireyin yaralanma ve ölümüne neden olan ya da gelişmesini engelleyen fiziksel, psikososyal ve cinsel olarak uygulanan kasıtlı davranışlar" şeklinde tanımlanmıştır. Yine Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, fiziksel, psikososyal ve cinsel şiddet uygulaması bir grup ya da topluma yönelik olabilmektedir.

En genel tanımlardan biri olarak "şiddet", aslında insanın doğasında var olan ve bastırılmış bir davranış biçimi olarak sahip olunan güç ya da kudretin yaralanma ya da kayıp ile sonlanma olasılığı yüksek bir biçimde bir başka insana, kendine, bir başka gruba ya da bir topluma karşı tehdit yoluyla ya da bizzat uygulanmasıdır (DSÖ, 1996).

Mernam-Webster (2000) ise, şiddeti, genel olarak "incitme ya da taciz etmek amaçlı olarak fiziksel gücün kullanılması" ve ayrıca, "hiddetli duygu ya da onu ifade etme", olarak tanımlamıştır.

Bir bireyin yaralanma ve ölümüne neden olan veya gelişimini engelleyen fiziksel, psikolojik veya cinsel olarak uygulanan kasıtlı davranışlara "şiddet" denir (Özcebe, 2005).

Bireyin kendisine, başkasına belirli bir topluluk veya guruba yönelik yaralama, ölüm, fiziksel zarar bazı gelişim bozuklukları veya yoksunluk ile sonuçlanan tehdit veya fiziksel zor kullanmasına "şiddet" denir (Krug, 2002).

Bir diğer tanımda şiddet, "yoğun, kavgacı, kızgın ve sıklıkla yıkıcı hareket ya da güç" ya da "çarpıtma, ihlal etme veya önemli konulara saygısızlık etme yoluyla incitme" biçiminde ifade edilmiştir (Korkut, 2004).

Diepold, Krannich, Sanders, Ratzke ve Cierpka (1997) ise, şiddet kavramını tanımlarken bu kavram altında yer alan davranışları sınıflandırmışlardır. Bu sınıflandırmaya göre "şiddet";

-fiziksel şiddet (bedensel zarar veren, vurma, itme, ısırma gibi davranışlar),

-psikolojik şiddet (bireyin değerini düşürme, cesaretini kırma, alay etme gibi davranışlar),

-sözel şiddet (hakaret etme, küçük düşürme, aşağılama gibi davranışları),

-ihmal (yetersiz gıda, bakım ve tıbbi olanaklardan, bedensel ve duygusal gelişim adına uyarıcılardan mahrum bırakma),

-cinsel şiddet (cinsellik içeren davranışlarda bulunma ve sözler söyleme),

-kadına yönelik şiddet ve

-yabancılara yönelik şiddet olarak 7 temel davranış gurubuna ayrılmaktadır.

Gerek bu tanımlara, gerekse de diğer tanımlara (Ertan ve Ardalı, 1996; Ünsal, 1996) bakıldığında, şiddetin hem fiziksel hem de fiziksel olmayan olumsuz davranış biçimine vurgu yapan bir içerikte kullanıldığı görülmektedir. Ancak, şiddeti daha çok "aşırı fiziksel güç kullanımı" ile sınırlandıran tanımlara da (Henry, 2000) rastlamak mümkündür. Şiddeti, fiziksel bir davranış biçimi ile sınırlandıran yaklaşımlar, şiddeti genelde, zararla sonuçlanan bir güç kullanımı ile eş tutmaktadırlar.

1.2.2 Okulda şiddet

Okulda şiddet kavramı, okul iklimi üzerinde olumsuz sonuçlar üreten, öğrencilerin öğrenme süreçlerine zarar veren, onların gelişimlerini engelleyen saldırgan ve suç benzeri davranışları tanımlamayan bir anlamda kullanılmaktadır (Furlong ve Morrison, 2000). Genel olarak okul bağlamındaki şiddet, öğrenci ile öğrenci ve öğrenci ile öğretmenler veya okul yöneticileri/okul personeli arasında yaşanan tehdit ve fiziksel saldırıyı içermektedir.

Kramer (2000), öğrenciler tarafından gerçekleştirilen şiddet veya suç davranışları arasında üçlü bir ayırım yapmaktadır:

-Başkasının malına göz dikme şeklinde işlenen ekonomik suçlar: Ona göre bu şiddet, öğrencilerin maddi çıkar elde etmek için kullandıkları bir şiddet biçimidir. Diğer bir

deyişle bu şiddet biçimi, başkasının malına göz diken yağmacı bir nitelik arz etmektedir.

-Uyuşturucu endüstrisine dayalı suçlar: Bu şiddet türü, şiddet davranışlarını sergileyen çetelerin, hakim olma mücadelesini içermektedir.

-Güçsüz olmaya dayalı bir kızgınlıkla ilintili olarak ortaya çıkan sosyal ilişkisel şiddet: Bu şiddet biçimi ise, güçsüz pozisyonda bulunan bazı gençlerin küçük düşürülmeleri ile ilintili olarak gerçekleşen bir şiddettir. Bir anlamda burada dile getirilen şiddet davranışı, küçük düşürülen bazı bireylerin, problemlerini çözmenin bir yolu veya aracı olarak yöneldikleri şiddeti tanımlamaktadır (Henry, 2000).

Ülkemizde 2006 yılının ilk 5 ayında okullarda çıkan olaylarda; 14 öğrencinin öldürüldüğü, 104 öğrenci ile 3 öğretmenin de yaralandığı bilgisi kitle iletişim araçlarında yer almıştır (Günday, 2006). Okullarda yaşanan şiddet olaylarının nedenlerine ilişkin olarak hiç kuşkusuz çok sayıda etken belirtmek mümkündür. Tezcan (1996) çalışmasında, ülkemizde okullarda meydana gelen şiddet olaylarının önde gelen nedenleri olarak; kız arkadaş sorunu, katı öğretmen davranışları, medyanın etkisi, yoksulluk, boş zaman değerlendirme olanaklarının yetersizliği, polis muhbirliği, nedensiz şiddet olayları ve disipline yönelik olayları belirtmektedir. Bu faktörlere; para – haraç tartışması, racon kesme, yan bakma, laf atma ve özenti gibi etkenleri de eklemek mümkündür. Bu faktörler içerisinde özellikle "kız arkadaşı" veya "sevgili tartışması" çerçevesinde gerçekleşen şiddet olayları son derece dikkat çekicidir.

Okullarda yaşanan şiddet olaylarının, Amerika Birleşik Devletleri başta olmak üzere diğer gelişmiş ülkelerde de uzun bir süredir artış eğilimi gösterdiği bilinmektedir (Smith ve Sandhu, 2004). Ülkemizde de, okullardaki şiddet olaylarının artış gösterdiği şeklindeki bir algılamanın, son birkaç yıldır oluştuğu söylenebilir. Bu çerçevede, okul şiddetinin giderek toplumsal bir soruna dönüştüğü yönünde oluşan algılama ile ilintili olarak sosyal bilimcilerin konuya ilgi duymaya başlamaları şaşırtıcı değildir. Okuldaki şiddet konusuna odaklanan araştırmaların yapılmaya başlandığı ve bu sebeple yavaş da olsa bu alana ilişkin literatürün gelişmeye başladığı görülmektedir (Ögel ve diğ., 2005; Özcebe ve diğ., 2006).

Ülkemizde yapılmış sınırlı düzeydeki araştırmalar, okullarda gerçekleşen şiddet olaylarının yaygın bir düzeyde seyrettiğini ortaya koymaktadır. Örneğin Ögel ve diğ.

(2005), 2004 yılında İstanbul ilinde yer alan 15 ilçede rasgele seçilmiş 43 okulda, 3483 lise öğrencisini kapsayan, okullardaki suç ve şiddetin yaygınlığı konusunda yaptıkları bir anket çalışmasında, son bir yıl içerisinde en az bir kez kavgada bulunanların oranın, % 50 civarında olduğu saptanmıştır. Fiziksel kavga sonucunda yaralandıklarını belirtenlerin oranı, % 15.4 olarak belirlenmiştir. Hayatı boyunca en az bir kez başkasını yaralayanların oranı ise, % 26.3 olarak saptanmıştır. Bu araştırmada ayrıca kendini güvende hissetmediği için okula devam etmediğini belirtenlerin oranı % 27.8 olarak tespit edilmiştir. Araştırmanın ilginç bir bulgusu da, deneklerin % 10'unun da çeteye girdiklerini belirtmiş olmalarıdır. Diğer bulgular da şu şekilde özetlenebilir: Araştırmada, hayatı boyunca en az bir kez bir şeyler çalanların oranın % 8.6, en az bir kere başı polisle belaya girenlerin oranın % 10,8 ve her hangi bir suç işleyenlerin oranının % 14.8 olduğu görülmüştür. Çalışmaya katılanların % 6.7'sinin anne veya babasının her hangi bir suçtan dolayı en az bir kez cezaevine girdiği saptanmıştır. Araştırmada, suç işleyen veya her hangi bir kesici alet taşıyanların en çok 13-15 yaş arasında en yüksek değeri aldığı, şiddet davranışını sergilemenin ise en çok 15-16 yaş arasında en yüksek değeri aldığı sonucu elde edilmiştir (Ögel ve diğ., 2005). Ayrıca, Özcebe ve diğerlerinin, Ankara ilinde üç liseye devam eden birinci sınıf öğrencilerinden 400'ünün son üç ay içerisindeki şiddet davranışlarını tespit etme kapsamında gerçekleştirdikleri bir araştırmada, öğrencilerin % 16.1'i şiddete maruz kaldığını, % 8.8'i şiddet uyguladığı, % 20.6'sı hem şiddete maruz kaldığını hem de şiddet uyguladığını belirtmiştir. Son üç ay içerisinde her hangi bir nedenden dolayı öğrencilerin şiddet olayı ile karşılaşma oranı, % 45.5 olarak tespit edilmiştir. Şiddet olaylarının önemli bir oranın okulda gerçekleştiği görülmüştür. Şiddete maruz kaldıklarını belirtenlerin ve şiddet uygulayan öğrencilerin, % 49.2'si ve şiddet uygulayan öğrencilerin % 42.0'si şiddet olayının gerçekleşme yeri olarak okulu göstermişlerdir (Özcebe ve diğ., 2006). Bu iki araştırma da, okullarda şiddet davranışının boyutunu gözler önüne sermektedir.

Kimi araştırmacılar tarafından ülkemiz dışındaki bazı ülkelerdeki okulların, çetelere yeni üyelerin kazanıldığı ve çete aktivitelerinin yoğunluk kazandığı mekanlar olarak resmedildiği dikkat çekmektedir (Walker ve diğ.,1995; Embry ve diğ., 1996). Bu saptama, gelişmiş ülkelerdeki şiddet olaylarının yoğunluğunu veya artışını kısmen de olsa açıklar niteliktedir. Ülkemizde de, okullarda çeteleşme eğiliminin artışı ile paralel bir biçimde şiddet ve suç olaylarının da artış göstereceğini şimdiden

öngörmek mümkündür. Böyle bir gelişme, okulların güvenli mekanlar olma özelliklerini daha çok yitirmelerini getirecektir. Özellikle, gelecek dönemlerde, çetelerin okullardaki nüfuzlarının artması veya çete oluşumlarından kaynaklanan şiddet eylemlerinin yoğunluk kazanması, "güvenli okul" tanımına yönelebilecek en riskli unsur olarak gözükmektedir. Diğer bir deyişle, gelişmiş bazı ülkelerdekine benzer biçimde ülkemizde de, çete oluşumlarının okullarda yaygınlık kazanması, çete odaklı şiddet davranışlarının artmasını doğuracaktır. Bu nedenle, okullarda şiddet olaylarının artmasının önlenmesine yönelik çabaların veya çalışmaların şimdiden başlatılması ve yoğunlaştırılması gerekmektedir. Bu çalışmalar içerisinde, şiddet unsurlarını dışlayan veya içermeyen bir "okul kültürünün" oluşturulması son derece önem arz edecektir. Çünkü, okulun kendine özgü bir kültürel yapıyı yaratamaması durumunda, çete kültürlerinin ve sorunlu yapıların yarattığı patolojik kültürel unsurların okul mekanlarına taşınması veya burada zemin bulması olasıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın okullarda şiddeti önlemek amacıyla yürüttüğü çalışmalar kapsamında okullar olayları sanal ortamda bakanlığa iletiyor. Bu çerçevede, istatistiklerin tutulmaya başlandığı 26 Nisan 2006 tarihinden bu yana kaydedilen olaylar türlerine göre analiz edildi. Olayların kaydedilmeye başlandığı tarihten itibaren bugüne kadar geçen sürede, yaz tatili göz önünde bulundurulmadığında, okullarda toplam 2 bin 474 olay meydana geldi. Bu olaylara, 6 bin 224 öğrencinin karıştığı tespit edildi.

Olayların türü incelendiğinde, en fazla "yumruk, tekme, tokat ve benzeri" fiziksel zarar veren şiddete başvurulduğu belirlenirken, "zorbalık, tehdit, sataşma", "dedikodu, lakap takma", "eşyaya, mala zarar verme", "çalma, gasp" ile "okula silah, kesici, delici alet getirme" olaylarının da yaygın olduğu saptandı. Meydana gelen olaylar arasında alkol, uyuşturucu, ilaç ve diğer madde kullanımı, çete oluşturma ve katılma ile cinsel taciz de bulunuyor.

Okul iklimi üzerinde olumsuz sonuçlar üreten, öğrencilerin öğrenme süreçlerine zarar veren, onların gelişimini engelleyen saldırgan davranışlar okulda şiddet olarak tanımlanmıştır

Diepold ve diğ. (1997) tarafından yapılan ve yukarıda belirtilen şiddet odaklı temel davranış gruplarından bazılarını da içermekte olan "okulda şiddet" kavramı ise, Meier (2004) tarafından; "Öğrencilere ya da öğretmenlere yönelik olarak sınıfta ya

da sınıf dışında bedensel, psikolojik ya da sosyal olarak kasten saldırı ya da müdahale." şeklinde tanımlanmakta ve bu durumun, bireylerde bedensel (fiziksel) ya da ruhsal acı yaşanmasına neden olduğu vurgulanmaktadır.Bu tanımlamaya dayanarak, "okulda şiddet" kavramının altında; bedensel şiddet, sözlü/duygusal/ruhsal şiddet, sosyal şiddet ve cinsel şiddet kategorilerinin (türlerinin) yer aldığı söylenebilir (National Center for Education Statistics, 1998; Sezgin ve Özok, 2006; Çınkır, 2006; Theriot ve diğ., 2005).

1.2.3 Şiddet etkenleri

Diğer tüm insan davranışlarında olduğu gibi, insandaki saldırganlık ve bunun şiddete dönüşmesinin kişinin ruhsal ve toplumsal gelişiminin, nörolojik ve hormonsal yapısının etkileşimiyle ortaya çıktığına inanılmaktadır. Bazı sosyal öğrenme kuramlarına ve sosyalleşme sürecinin ilk aşamalarına göre çocuklar, bazı durumlarda nasıl davranacaklarını çevresindekileri gözlemleyerek ve onları taklit ederek belirlemektedir. Bu noktada çocukların ve gençlerin nasıl ve hangi kanallardan bilgilendikleri ve öğrendikleri önem kazanmaktadır. Eğitim ve öğretim etkinlikleri aileden başlayarak okulda devam etmektedir. Eğitim ve öğretimin ana kaynağı olan okullarda benimsenen sistemin de, şiddet ve saldırganlığın oluşmasında ve gelişmesinde etkileri bulunmaktadır.

Öğrencilerin evde ya da toplumda şiddete maruz kalmaları, madde bağımlılığı, olumsuz akran ilişkileri, bireyin toplumsal olarak kabul edilebilir çözüm yolları bulma yeteneğini ya da isteğini engelleyen bilişsel yetersizlikler, daha önceden şiddet kurbanı olma veya parçalanmış aile yapısı gibi pek çok psiko-sosyal etkenin de, şiddete neden olduğu bilinmektedir (Smith ve Smith, 2006).

Bu noktada, okulda meydana gelen şiddet olaylarının altında yatan nedenlerin; kişiye, okul ortamına, aile ortamına ve genel olarak toplumun sosyolojik yapısına bağlı olmak üzere dört temel grupta ele alınmasının söz konusu olduğu görülmektedir. (Öğülmüş, 1996; Diepold ve diğ., 1997; Smith ve Smith, 2006).

Bu çalışmada lise öğrencilerinin şiddete eğilim nedenleri arasında kişisel, ailevi ve okul ortamına ilişkin özellikler göz önüne alındığı için söz konusu faktörlerin şiddet davranışlarına olası etkileri daha detaylı olarak incelenmiştir.

1.2.3.1 Kişilik özellikleri

Şiddet davranışı ile ilintili olarak bu başlık altında ele alınabilecek değişkenler şu şekilde belirtilebilir:

- anti-sosyal davranışın varlığı,

- düşük zekaya sahip olma (özellikle sözel yeteneğin düşüklüğü),

- dikkat bozukluğu/hiperaktiflik,

- öğrenme güçlülüğü,

- motor-beceri gelişiminin yetersiz olması,

- doğum öncesi ve sonrası komplikasyonlar,

- küçük düzeyde bazı anormalikler (Buka ve Earls,1993; Flannery, 1997).

Genelde, erken veya ilk çocukluk dönemlerinde ortaya çıkan anti-sosyal davranışın, yetişkinlik dönemindeki şiddet eylemlerinin ön habercisi olduğu belirtilmektedir (Ge ve diğ., 2001; Robins, 1996 ve 1979; Farrington, 1998). Diğer bir deyişle, ergenlik ve gençlik döneminde ortaya çıkan şiddetin bireysel düzlemdeki en güçlü göstergelerinden birinin, çocukluk döneminde sergilenen davranış biçimi olduğu ileri sürülmektedir. Bu konuda ilk araştırma yapanlardan biri olan Robins (1966) özellikle, çocukluğun erken dönemlerinde (8 yaşından önce) başlayan saldırganlık ile ergenlik ve yetişkinlik döneminde ortaya çıkan antisosyal davranış biçiminin şiddeti arasında bir ilişkinin varlığını saptamıştır. Ayrıca, başka bir çalışmasında Robins (1979), yetişkin antisosyal davranışına, çocukluk antisosyal davranışının yol açtığını ileri sürerek, antisosyal kişiliğin kökeninin çocukluk döneminde aranması gerektiğini ileri sürmektedir. Benzer biçimde, Farrington (1998) ve Hawkins ve diğ. (1998) de yaptıkları araştırmalarda, çocukluk döneminde şiddet davranışını sergileyen bireylerin, ergen ve erişkin dönemlerinde de şiddet ve suç davranışını gerçekleştirme olasılıklarının yüksek olduğu yönünde bulgular saptamışlardır. Bu nedenle, çocukluğun ilk dönemindeki saldırganlık ve antisosyal davranış ile yetişkin şiddeti arasında bir ilişkinin varlığından söz etmek mümkündür. Bu saptamalar şiddet olgusunun büyük ölçüde, okulu önceleyen bir niteliğe sahip olduğunu, diğer bir deyişle şiddetin çocukluğun ilk dönemlerindeki bazı bireysel ve/veya ailevi etkenlerden kaynaklanabileceğini göstermektedir. Şiddet davranışı ile ilintili olan bireysel faktörlerin başında, zeka düzeyi gelmektedir. Çok sayıda araştırma, düşük

zekaya sahip olma ile şiddet davranışı arasında bir ilişki saptamıştır. Örneğin Hirschi ve Hindelang (1977), düşük bir zekaya sahip olan bireylerin okul başarılarının düşük olacağı ve bu başarısızlığın da, bireylerin şiddet veya saldırgan davranışa yönelmelerinde bir risk oluşturduğunu ileri sürmektedirler (Cairns ve diğ., 1989). Moffitt (1993) de, problem çözme becerisinin düşüklüğünün ve sosyal beceri alanlarındaki yetersizliğin veya başarısızlığın, düşük düzeydeki sözel zeka becerisi ile alakalı olduğunu ileri sürmektedir. Eron ve Huesmann (1993) da, şiddet ve saldırgan davranışların temelinde düşük düzeydeki sözel zeka unsurunu görmektedirler.Doğum komplikasyonları ile şiddet davranışı arasında da bir ilişkiden

söz edilmektedir (Raine ve diğ., 1994; Kandel ve Mednick, 1991). Moffitt (1990) de, doğum komplikasyonlarının bireyde nörolojik ve nöropsikolojik kusurlara yol açacak şekilde bazı beyin hasarına yol açtığını ve bunun da dolaylı olarak bireyi şiddete eğilimli kıldığını ileri sürmektedir. Bir anlamda okul başarısızlığına yol açan nöropsikolojik sorunların, bireyin şiddete eğimli olmasında da etkili olduğu söylenebilir. Aynı şekilde, düşük benlik denetiminden kaynaklanan şiddet eğilimliliğinin temelinde, doğum komplikasyonları ile ilintili olarak ortaya çıkan nöropsikiyatrik kusurların olabileceği söylenebilir. Ayrıca şiddet davranışı ile ilintili olarak; hiperaktiflik, içgüdüsellik, zor bir mizaca sahip olmak gibi etkenler de belirtilmektedir (Moffitt, 1990; Brier, 1995).

-Cinsiyet: Bjorkquist (1994)' in yapmış olduğu araştırmada ve Bettencourt ve Miller (1996)' ın makalelerinde ele aldıkları gibi yapılan birçok deneysel araştırmada erkeklerin kadınlardan daha saldırgan ve şiddete eğilimli olduğu saptanmıştır. Monroe ve diğ. (1977) 'ne göre de; cinsiyet ile şiddet ve saldırganlık arasında bir ilişki bulunmaktadır. Knight (1996)'ın yaptığı bir çalışmada ise, cinsiyet farklılığının şiddet gösterimi üzerinde etkili olduğu sonucu elde edilmiştir. (Ancak, saldırganlığın nedenlerini yalnızca cinsiyet hormonlarında aramamak gerektiği, bu davranışın kültür içinde öğrenildiği ve yetiştirilme tarzıyla da ilişkili olduğu belirtilmiştir.)

-Ergenlik dönemi sorunları yaşıyor olması: (Ergenlikte artan fiziksel güce ve ergenin yaşadığı çevre koşullarına bağlı olarak şiddetten hoşlanma ve saldırganca davranma sıklığında artış olabilir (Kulaksızoğlu,1999).

-Zihinsel ve/veya fiziksel yeterliliğinde kısıtlılık,

-Sosyal ilişki kurma konusunda sıkıntı yasaması, içine kapanık olması vb.

1.2.3.2 Ailevi özellikler

Öğrencilerin şiddet eğilimlerinin anlaşılmasında bakılması gereken önemli faktörlerden biri, aile yapılarıdır. Bu çerçevede okullarda boy gösteren bazı şiddet davranışının kökeni, ergenlerin çocukluk dönemlerinde aile içerisindeki sosyalleşme biçimine kadar uzanabilmektedir. Çünkü bireylerin kişilik oluşumları, ilk çocukluk dönemindeki sosyalleşme süreci ile alakalıdır. Çocuğun okul öncesi dönemde, aile içindeki sosyalleşme biçiminin yetersiz veya yanlış olması, şiddet veya suçluluk açısından ciddi bir risk oluşturmaktadır. Çocuğun aile içerisindeki sosyalleşme sürecinde etkili olan sorunların önemli bir oranı; ebeveynlerin sosyo-ekonomik yetersizliklerinden (ailenin yoksul olması, eğitim düzeyinin düşüklüğü, ilgili olma düzeyinin düşüklüğü) ve kendi aralarında yaşadıkları bazı sorunlardan (ebeveynler arasındaki çatışma, aile içi şiddet, boşanma) kaynaklandığı söylenebilir.

Şiddet davranışı ile ilintili olan aileye ilişkin çok sayıda değişken söz konusudur. Bu değişkenlerin başında;

- ebeveyn denetiminin/gözetiminin yetersizliği,

- çocukların sosyalleşmelerinde ebeveyn katılımının yetersizliği,

- ebeveyn disiplininin yetersizliği,

- aile bireyleri arasında kriminal davranışın varlığı,

- ebeveynlerin çocuklarına kötü muamelede bulunmaları veya onları ihmal etmeleri,

- eşler arasındaki evlilik ilişkilerinin zayıflığı ve boşanmaları gibi faktörler gelmektedir (Buka ve Earls,1993; Flannery, 1997).

Gelişmiş batı ülkelerinde şiddet davranışına yol açan aileye ilişkin değişkenler arasında özellikle, boşanmalar başat bir rol oynamaktadır. Çünkü çocuk, parçalanmış bir aile yapısı içerisinde ciddi bir mağduriyeti yaşamak durumunda kalmaktadır. Örneğin son 30 yıldır Amerika'daki şiddet suçlarındaki artış ile babanın evi terk etmesiyle bozulan aile yapısındaki artış arasında bir ilişkinin olduğu belirtilmektedir. Ayrıca suç oranlarının yüksek olduğu bölgelerde, daha çok babanın evi terk ettiği diğer bir deyişle aile parçalanması oranının yüksek olduğu bölgeler olduğu ifade edilmektedir. Yine Amerika'da bölgesel temelde yapılan analizler, çocuğun tek ebeveynli bir ailede yetişme oranının % 10 artmasının, çocuk suçlarında

da % 17 oranında bir artışın meydana gelmesine yol açtığı saptanmıştır (Balcı ve diğ., 2005).

Şiddet davranışının ailevi kaynaklarından biri de, çocuğun öğrenme süreci ile ilintili olanıdır. Çocuk, aile içerisinde ebeveynlerin sorun çözme biçimlerinde son derece etkilenmektedir. Şiddet davranışının, taklit ile ilintili olarak öğrenme sürecinde ortaya çıktığını varsayan yaklaşımlar temel alındığında, aile içerindeki sorun çözme biçiminin, çocuklar tarafından da rahatlıkla model olarak kabul göreceği sonucu çıkarılabilir. Diğer bir deyişle çocuklar, ebeveynlerinin yaşadıkları bazı sorunların veya engellemelerin üstesinden nasıl geldiklerini aile veya ev ortamı içerisinde gözleme ve öğrenme imkanına sahip olmaktadırlar. Çocuklar burada, sorunlarını şiddet kullanarak çözmeye çalışan ebeveynlerinin sorun çözme tekniklerinden etkilenebilmektedirler. Örneğin ebeveynlerin, çocukları ile ilgili yaşadıkları bazı sorunları veya anlaşmazlıkları, onlara karşı şiddet uygulayarak veya onları cezalandırmak suretiyle çözmeye kalkışmaları, bu tekniğin çocuklar tarafından da kullanışlı bir tarz olarak örnek alınma olasılığını artırır. Aile içinde öğrenilen bu davranış biçiminin, sonraki süreçte okul ortamında akranlarına veya öğretmenlerine yöneleceği söylenebilir (Flannery, 1997). Bu çerçevede çocuklarına karşı sert/katı davranan, reddedici ve ihmal edici tutumlar sergileyen ebeveynlerin çocuklarının, saldırgan şiddet davranışlarını gösterme olasılıklarının yüksek olduğunu söylemek mümkündür (Earls, 1994; Fraser, 1996). Bu bağlamda, şiddet davranışının önde gelen ailevi kaynaklarından biri olarak, aile içerisinde yaşanan şiddet eylemleri görülebilir. Şiddet eylemlerini gerçekleştiren bireylerin, şiddet davranışı sergilemeyen bireylere kıyasla daha çok aile içi şiddete maruz kalan aile ortamlarında büyüdükleri söylenebilir. Bu nedenle, şiddet pratiklerinin kaynaklarını ailede arayan bazı araştırmacıların, aile veya ev ortamındaki çocuk ihmali, çocuğa kötü muamele veya çocuk istismarı ile şiddet ilişkisine odaklaştıkları görülmektedir. Daha önce yapılan araştırmalarda, şiddet davranışının görülmediği ailelerden gelen gençlerin % 38'inin, ergenlik dönemlerinde şiddet veya suç davranışlarını gerçekleştirdiklerini saptamıştır. Bu araştırmada, şiddet davranışlarından (eşler arasındaki şiddet, aile çatışma iklimi veya çocuğa kötü muamele) sadece bir biçiminin uygulandığı ailelerden gelen gençlerin suç işleme oranı ise % 60 olarak tespit edilmiştir ve aile ortamında şiddet davranışının her üç biçimine (eşler arasındaki şiddet, aile çatışma iklimi veya çocuğa kötü muamele) de maruz kalan

ergenler için bu oran % 78 olarak saptanmıştır. Bu nedenle, aile içindeki şiddet veya kötü muameleye ilişkin olumsuzlukların artması ile paralel bir biçimde çocuğun şiddete eğilimli olma olasılığı da artmaktadır. Bu çerçevede, çocuğun ev ortamında şiddete maruz kalmasının, onun, okulda şiddet davranışı içerisine girme riskini artıracağı ileri sürülebilir (Flannery ve diğ., 1997). Goddard ve Hiller (1993), Stanley ve Goddard (2004) gibi araştırmacılar da çalışmalarında, partner şiddeti ile çocuğa kötü muamele (cinsel ve fiziksel istismarı) arasında ilişki bulmuşlardır. Örneğin Stanley ve Goddard (2004), kötü muameleye maruz kalan çocukların genelde kriminal davranışlar sergileyen ailelerden geldikleri ve sonraki süreçte çocukların da ebeveynleri gibi kriminal davranışlara katıldıklarını saptamışlardır. Bu araştırma, çocuklara kötü muamelede bulunmanın, kriminal ve antisosyal davranışlarla ile ilintili olduğunu göstermiştir. Benzer biçimde yapılan diğer bir araştırma, çocuklarına kötü davranan babaların % 45'inin, sabıka kayıtlarının olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca , kendi çocuklarını öldüren babaların %65'inin de daha önceden mahkumiyetleri oldukları saptanmıştır (Stanley ve Goddard, 2004). McCord (1979)'e göre, çocukluktan sonraki dönemlerde gerçekleştirilen şiddet davranışlarının % 36'sının, çocukluk dönemindeki; ebeveyn denetiminin yetersizliği, çocukların annelerinin kendilerine duydukları güven eksikliği, çocukların ebeveyn arası çatışmaya, kavgaya veya saldırganlığa maruz kalmaları gibi faktörler sayesinde açıklanabilir. Konuya ilişkin olarak yapılmış araştırmaların ortaya koyduğu genel sonuçlar, fiziksel çocuk istismarının en yüksek düzeyde gerçekleştiği ailelerin, aynı zamanda geçmişte de çocuk istismarının en çok gerçekleştiği ailelerin olduğunu göstermektedir. Bu saptama, çocukluk döneminde fiziksel şiddete maruz kalan bireylerin, şiddete daha çok eğilimli hale geldikleri ve sonraki dönemlerde şiddet davranışları sergileyecekleri sonucunu çıkarmamızı sağlamaktadır. Benzer biçimde, antisosyal eğilime sahip olan, suç işlemiş ve uyuşturucu madde kullanan ebeveynlerin olduğu bir aile ortamında yetişen/büyüyen çocuğun, şiddete eğilimli olma olasılığının daha yüksek olacağı tahmin edilebilir.

Ülkemiz açısından öne çıkan temel ailevi risk faktörleri olarak; ebeveyn denetiminin ve disiplinin yetersizliği, ebeveynler arasındaki şiddet pratiklerinin varlığı, dışlama, dövme, korkutma, baskılama gibi çocuklara yönelik ortaya çıkan kötü muamele, ebeveynlerin çocuklarına yeterli düzeyde zaman ayıramamaları ve dolayısıyla onları ihmal etmeleri gibi etkenler sayılabilir.

1.2.3.3 Okul ortamı özellikleri

Okul ile şiddet davranışı arasındaki ilişkinin tartışılması konusunda okul ile ilintili ele alınabilecek değişkenlerden önemli olanları şu şekilde belirtilebilir:

- düşük düzeydeki akademik başarı,

- okula olan bağlılık düzeyinin düşüklüğü,

- okul koşulları ve iklimi,

- çeteye katılma.

Yapılan araştırmalar düşük düzeydeki okul bağlılığının, suçluluğun ve şiddet davranışının önde gelen bir faktörü olduğunu ortaya koymaktadır. Hirschi (1969), 4000 lise öğrencisi üzerindeki çalışmasında, bireylerin okul gibi geleneksel sosyal kurumlara olan bağlılıklarının zayıflamasıyla ile onların suç işleme oranlarının artış eğilimi göstermesi arasında bir ilişki bulmuştur. Yapılmış bazı araştırmalar da (Gibbons, 1981; Maguin and Loeber 1996; Hagan ve Simpson, 1978; Hindelang, 1973; Krohn ve Massey, 1980; Jenkins,1995 ve 1997) Hirschi'nin bu araştırmasıyla örtüşen bulgular ortaya koymuştur. Bir anlamda bu araştırmalar, okula bağlı olan ve okul etkinliklerine yüksek düzeyde katılan bireylerin muhtemelen daha az suç işlediklerini ortaya koymuştur. Gelişmiş batı ülkelerinde okula bağlılık ve okulla ilintili aktivitelere katılım düzeyi ile suçluluk arasındaki ilişkiyi saptama açısından yapılan çok sayıda araştırma; okula bağlılık düzeyi düşük olan ve okulu sevmeyen öğrencilerin, okulu seven ve okula bağlı olan öğrencilere oranla daha fazla suç işlediklerini (Conger, 1976; Hindelang, 1973; Hirschi, 1969; Sydlitz ve Jenkins, 1998) ortaya koymuştur. Okul ve şiddet ilişkisini, okul bağlamında (okul koşulları ve iklimi) analiz eden araştırmalar, öğrencinin okul sistemi içerisinde diğer öğrencilerle ve okul personeli ile olan ilişkisine odaklanmaktadır. Okul iklimi (climate) analizlerinde genelde sıklıkla "güvenli bir okul" tanımına gönderme yapılmaktadır. Etkili ve güvenli okulların özellikleri arasında; yöneticilerin öğrenci problemlerine ilgi duyan bir yapıya sahip olması, ebeveynler ile okul yönetimi arasında işbirliğinin sağlandığı, öğrencilerin okul etkinliklerine katılım düzeyinin yüksek olduğu ve okulun fiziksel çevresinin güvenli olması gibi hususlar belirtilmektedir (Hernandez ve Seem, 2004). Welsh (2000) de, okulların da insanlar gibi, kendilerine özgü kişilikleri ve iklimleri olduğunu ileri sürmektedir. Bir okulun iklimi ile kast edilmek

istenen; öğrenciler, öğretmenler ve yöneticiler arasında bir etkileşim biçimi haline gelen yazılı olmayan inançlar, değerler ve tutumlardır.

Sınıf ve okul ortamının bireylerin davranışları üzerinde etkili olduğu varsayımından hareket eden bazı araştırmacılar; bireylerin sınıf içindeki ilişki düzeylerini, sınıf ortamının başarıya odaklı yapıya sahip olup olmadığı ile suç ve şiddet davranışı arasındaki ilişkiyi irdelemektedirler. Düzensizlik, suç ve şiddete neden olabileceği düşünülen okul faktörleri şu şekilde belirtilmektedir:

- okulun/sınıfın aşırı kalabalık olması,

- yüksek düzeyde öğrenci/öğretmen oranı,

- ders programlarının yetersizliği/derslere ilgideki yetersizlik ,

- düşük düzeydeki akademik başarı ve işleri aksatmaya yol açıcı bir ilgisizlik

- düşük düzeydeki araç gereç tasarımı ve binaların, hem izolasyonu artıran hem de içsel iletişimi engelleyen taşınabilir veya portatif türden olması ,

- liderlerin veya yöneticilerin, tahrik edici ortamları tanımlamada yetersiz olmaları, problem çözme konusunda ilgisiz olmaları, yapılacak hiçbir şeyin olmadığına inanmaları, diğer bir deyişle, ne yapılacağını bilmemelerinin yol açtığı yetişkin başarısızlığı (Flannery, 1997).

Sprott (2004), okul iklimi ile sınıf ikliminin suç ve şiddet davranışı üzerindeki etkisini incelediği araştırmasında; okul ikliminin suç ve şiddet davranışı üzerinde her hangi bir etkisini saptayamazken, sınıf ikliminin suç ve şiddet davranışı üzerinde bir etkiyi saptamıştır. Söz konusu araştırmada özellikle güçlü akademik odaklanmanın, mala yönelik suçların düşük düzeyde gerçekleşmesi ile ilgili olduğu bulgusu elde edilmiştir. Sınıftaki olumlu sosyal ilişkilerin şiddet davranışı üzerindeki etkisi ise, beklenildiğinden daha az saptanmıştır. Ancak, bu araştırma; sınıf içinde olumlu sosyal etkileşimin varlığının, akademik odaklanmaya kıyasla düşük düzeydeki şiddet davranışı ile olan ilişkisinin daha güçlü olduğu bulgusu elde edilmiştir. Sprott, okul ikliminin de suç ve şiddet davranışı üzerindeki etkisinin dolaylı olabileceğini belirtmektedir.

Burada kısaca değinilecek diğer bir husus da, okullardaki çete oluşumlarıdır. Çeteleşme, güvenli okul oluşumunun önündeki temel engelleyici unsurlardan birini oluşturmaktadır. Bazı problemli öğrencilerin kendi aralarında oluşturdukları çete ve

çete benzeri oluşumlar, okul ortamlarında şiddet terörünün yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Her hangi bir çeteye mensup olanlar özellikle öğrencilerden; haraç alma, öğrencilere uyuşturucu satma, öğretmenlere ve okul yöneticilerine saldırma, zorbalık yapma, bireyleri tehdit etme gibi davranışlar gerçekleştirmektedirler.

Fagan (1995)'ın şiddet davranışının ortaya çıkışı ile ilgili geliştirdiği beş aşamalı model aynı zamanda çete oluşumlarını da açıklamaktadır. Bu modelin, şiddet davranışının bütüncül (aile sorunları, akran etkisi, uyuşturucu etkisi v.b.) ve gelişimsel bir analizini ortaya koyduğu söylenebilir. Şiddet davranışının gelişimini aşamalı olarak açıklayan model şu şekilde özetlenebilir:

I. Aşama: Ebeveynlerin (anne-baba) ihmali ve ilk dönemlerde çocuğun ev yaşamından kopması:

Ebeveynlerin boşanması, çocuğun anne veya babadan sadece her hangi birinin yanında yetişmesi, yaşamın ilk döneminde çocuğun babasız yetişmesi, çocuğun yetişme düzenin sürekli değişmesi, ebeveynlerin sık sık kavga etmeleri, çocuğun fiziksel olarak engellenmesi, çocuğun veya aile bireylerinden birinin küçük yaşlarda cinsel tacize uğraması, yetişme ortamında sert ve acımasız tutumların varlığı ve çocuğun sevgiden yoksun bir biçimde büyümesi, çocukta düşmanca tutumların gelişimi, sıkıntı ve hiperaktifliğin varlığı, babanın ilgisizliği gibi faktörler çocukta agresifliğin ve şiddet eğilimliğinin gelişiminde etkili olan unsurlardır.

II. Aşama: Çocuğun, aidiyet arayışı ve bir çeteye aitlik duymaya başlaması:

Bu aşama, çocuğun davranışının bozulmaya başladığı bir dönemi tanımlamaktadır. Çocuğun bu dönemde, başka çocukları sömürmekle tatmin olduğu ve annesine vurmaya başladığı görülmektedir. Ayrıca, çocuğun okulda, görevliler tarafından idare edilmesi güçleşmekte ve çocuk, normal çocuklar tarafından okulda dışlanmaktadır. Dışlanan çocuk kendisi gibi agresif veya şiddet davranışını sergileyen bireylerle tanışarak, onlarla ilişki kurmaya başlamaktadır. Bu süreçte okulda başarısız olan çocuk, diğer antisosyal davranış sergileyen çocuklarla birlikte okula ve öğrenmeye olan ilgisi azalmakta ve dolayısıyla çocuğun, sosyal ve ahlaki kavramları öğrenme isteği de zayıflamaktadır. Çocuğun başarısız olması ile birlikte onun eğitim ve yaşam düzeylerine ilişkin beklentileri de azalmaktadır. Bu düşük düzeydeki beklentiler, öğretmenlerin ve aile bireylerinin tutumları ile daha da pekişmektedir. Zayıf denetimin, evde de devam etmesi, agresif akran grubu ile olan

birlikteliğin devamı ve eve yönelik düşmanca tutumların gelişmesi gibi süreçler sonuçta, bireyin bir suçlu çeteye katılması ile sonuçlanmaktadır.

III. Aşama: Çocuğun, suçlu çeteye katılması ve çetenin birlik çağrısına uyması: Çocuk 11 yaşına geldiğinde, kötü alışkanlıkları ve tutumları iyice belirginleşmeye başlamaktadır. Çocuk özellikle, 15 yaşına geldiğinde ise, suç işlemeye kalkışmaktadır. Bireyin kendisini akran grubuna ait olarak hissetmesi veya arkadaş gurubunu temel referans olarak almaya başlaması, onun şiddet ve suç yönündeki kişilik durumunu pekiştirici bir etki yapmaktadır.

IV. Aşama: Bireyin şiddet suçlarını veya davranışlarını işlemeye başlaması veya kriminal bir çeteyi oluşturabilecek düzeye gelmesi:

Bu aşama, silahlanma aşaması olarak görülebilir. Çünkü, çocuk bu aşamada, silah taşımaya başlamaktadır. Çocuğun, silaha sahip olması ilk başlarda daha çok kendini koruma amaçlıdır. Ayrıca, çocuk ve suç işleyen arkadaşları bu dönemde, başkalarını sömürmek için şiddet kullanmaya başlarlar.

V. Aşama: Yeni bir çocuğun ve suçlunun doğduğu son aşama:

Bu aşama, suçlulukta uzmanlaşmanın ve suç kariyerinin üst noktasını oluşturmaktadır. Gelecekteki şiddet suçlarının ortaya çıkışını formüle eden bu beş aşamalı model, şiddet olgusunu; ebeveynlerin çocuklarına karşı ilgisizliği, sevgisizliği ve ilgisizliği üzerine temellendirilmiştir (Fagan, 1995; Fagan, 1996).

Ancak şiddet eylemi sergileyen veya çeteye katılan bireylerin tümünün bu modelin öngördüğü biçimde benzer süreçleri ve aşamaları izlemeyeceği de bir gerçektir. Bu model, özellikle çocuğun ailede başlayan ihmalinin ve akran grubu ile pekişen suçluluk sürecinin çeteleşme ile sonuçlanmasını açıklaması açısından önem taşımaktadır.

Gerek yukarıda belirtilen çok sayıda şiddet risk faktörleri, gerekse okul/sınıf ikliminin şiddet davranışı ile olan ilişkisine vurgu yapan araştırmacıların yaklaşımları, şiddet davranışının çok kompleks ve çok yönlü bir nitelik arz ettiğini ortaya koymaktadır. Bu nedenle, şiddet davranışının temelinde her zaman tekil unsurların aranması, konunun bütüncül açıdan ortaya konulmasını olanaksız kılmaktadır. Genelde, şiddet davranışının çok sayıda etkenin etkileşim sürecinden kaynaklandığı bir gerçektir. Bu çerçevede (Salts ve diğ. , 1995); aile ilişkileri, okul davranışının problemli olması, madde kullanma ve suçlu davranışı gibi etkenlerin tümünün birlikte ergenlerin şiddet davranışı ile ilintili olduğunu ileri sürmektedir.

Aynı şekilde, ekonomik olumsuzluklar ve gerilimli yaşam biçimleri de şiddet davranışının güçlü göstergeleri olarak saptanmıştır. (Garrett, 1995). (Ögel ve diğ., 2005) Şiddet davranışının önde gelen risk faktörlerini; içine kapanık olmak, yoğun bir izolasyon içinde olmak, şiddete maruz kalmak, başkaları tarafından kolaylıkla kızdırılabilen bir yapıda olmak, aşırı alınganlık göstermek, kendisine rahat verilmediği veya haksızlık edildiğini düşünmek, okul başarısızlığının düşüklüğü, öfke kontrolünün yetersizliği, geçmiş yaşamında şiddet davranışının varlığı, madde kullanmak, dürtüsel olmak, çok çabuk hayal kırıklığını yaşamak ve bunu tolere etmede başarısız olmak şeklinde belirtilmektedir.

Debarbieux (2003) ise okul şiddetinin temelinde sosyal eşitsizlikleri görmektedir. Bu sebeple ona göre, okullardaki şiddetin sosyolojisi bir dışlanma sosyolojisidir. Sosyal öğrenme kuramcıları da, modern toplumlardaki şiddet davranışlarının kaynakları olarak genelde; aile yapıları, çevresel deneyimler ve kitle iletişim unsurlarını görmektedirler (Siegel, 1989). Diğer bir deyişle sosyal öğrenme teorisyenlerine göre şiddet davranışı öğrenme sürecinde kazanılan bir davranış biçimi olduğu için; aile parçalanması, ebeveynlerin suçluluk durumları, otorite yapıları, ebeveynlerin çocuklarıyla ilgilenme durumları v.b aileye ilişkin sorunlar, şiddet görüntülerinin kitle iletişim araçlarındaki yaygınlık düzeyi ve anti-sosyal veya suçlu akran grubunun varlığı gibi faktörler bireylerin şiddete eğilimli olma süreçlerinde etkili unsurlar olmaktadır.

Tüm bu değişkenlerin yanı sıra şiddet davranışı ile ilintili olarak değinilmesi gereken diğer bir unsur da, geleneksel toplum yapılarının modernleşme süreci içerisinde zayıflamasıdır. Bireyi kollayıcı ve kuruyucu toplum yapılarının sarsılmasıyla bireylerin giderek daha çok yalnızlaştığı bir gerçektir. Bu yalnızlaşma, bireyde modern yaşam biçimine karşı bir hayal kırıklığı yaratmaktadır. Bu hayal kırıklığı da, bireylerde öfkeyi tetikleyici bir etki yapabilmektedir. Bu çerçevede özellikle Martin Scorsese'nın çoğu filmlerinde, modernliğin yarattığı hayal kırıklığı ile şiddet davranışı arasındaki ilişkiye göndermeler yapması önemlidir. Ona göre; "şiddet, modern toplumun hayal kırıklıklarından ve duygusal soğukluğundan doğar" (Atayman, 2002).

Scorsese'nin filmlerinin çoğunda aşırı şiddet pratiklerinin kökeni; yalıtılmışlığın, iki yüzlü bir ahlakın, aşk ve dostlukları beceremeyen bir toplumun ilişki biçiminde aranmaktadır (Atayman, 2002). Ülkemizde özellikle aşk ve sevgili cinayeti olarak

işlenen şiddet olaylarını, bu anlamda "aşk ve dostlukları beceremeyen" bir gençliğin değersizleşme süreci ile ilintili olarak açıklamak mümkündür.

1.2.3.4 Toplumsal faktörler

Okul şiddeti ile bağlantılı olarak toplumsal faktörler başlığı altında ele alınması gereken faktörler ise şu şekilde belirtilebilir:

- silahların varlığı veya silahlara kolay bir biçimde sahip olunabilme,

- uyuşturucuyu elde edebilme ve kullanma,

- şiddetin yaygınlığı,

- suçlu arkadaş grubunun varlığı/çete oluşumları,

- kitle iletişim araçlarının etkisi,

- yüksek düzeydeki geçici nüfus ve ekonomik yoksunluk.

-şiddet davranışını sıradan ve normal olarak görülmesini sağlayan bir kültürel yapının varlığı.

Gençler ve çocuklar arasında ateşli silah ve bıçak gibi kesici aletleri taşıma/birlikte bulundurma alışkanlığının giderek arttığı söylenebilir. Ülkemizde de çok sayıda öğrenci veya çocuğun yanında kesici alet taşıdığı ve bunları okula götürdükleri bir gerçektir. Ögel ve arkadaşlarının yaptığı araştırmada (2005), hayatı boyunca en az bir kez bıçak, çakı yada benzeri kesici alet taşıyanların oranı, % 22.6 olarak saptanmıştır. Bu oran, yaklaşık olarak her dört öğrenciden birinin her hangi bir zamanda kesici alet taşıdıklarını göstermektedir. Deneklerin % 9.8'i de, ateşli silah taşıdıklarını belirtmişlerdir. Araştırma grubunda yer alan deneklerden % 26.3'ü, hayatı boyunca en az bir kez başkasını yaraladıklarını ifade etmişlerdir. Şiddet olayları sonucunda başkasını yaraladığını belirtenlerden yarıya yakını bu yaralamayı 13-15 yaşları arasında yaptıklarını dile getirmişlerdir (Ögel ve diğ., 2005). Özcebe ve diğerleri (2006) de araştırmalarında; öğrencilerin % 19.8'i çakı, bıçak, kuru sıkı tabanca ve tabanca gibi kesici alet ve silah taşıdıklarını saptamışlardır.

Sanders (1999), şiddet davranışı ile silah kullanma arasındaki ilişkiyi şu şekilde belirtmektedir: "Eğer insanın yaşamında her şey kötü gitmişse birini, bir insanı vurmak durumu kurtarır. Eğer insan kendini bir hiç, bir sıfır gibi hissediyorsa silah güç verir. İnsan etrafındaki her şeyden korkuyorsa, silah dünyayı bir köşeye

sıkıştırabilir. Eğer insan kendisini Görünmez Adam gibi, bir hayalet gibi hissediyorsa silah ona gerçek olma fırsatını sağlayacaktır. Hayaletin, hatta meleğin karşıtı ağır, yoğun bir şey, örneğin demirdir" (Sanders, 1999). Şiddet davranışının önde gelen kaynaklarından biri de, uyuşturucu madde kullanmaktır. Yabancı literatürde yer alan çok sayıda araştırma, uyuşturucular ile şiddet davranışı arasındaki ilişkiyi saptamıştır (Riley, 1998; Leukefeld ve diğ., 1998).

Öğrencilerin ikamet ettikleri ve gittikleri okulların bulunduğu yerleşim yerlerinde, aynı şekilde okul ortamlarında şiddet davranışının yaygın olmasının da, şiddet olaylarını körükleyici bir etkide bulunduğu söylenebilir. Bir anlamda, şiddet olaylarının yaygın olarak işlendiği toplumlarda, şiddet davranışı sıradanlaşmakta ve bireyler giderek şiddet eylemlerine alışmaktadırlar. Bu durum, şiddetin meşrulaşmasına ve normal bir davranış biçimi olarak algılanmasına yol açabilmektedir. Akran gurubu da ergenlerin, psikososyal gelişimleri açısından önem arz etmektedir. Ergenler özellikle; aitlik duygusu, duygusal destek ve davranışsal normları kazandıran bir işleve sahip olması açısından akran gruplarını tercih etmektedir. Özellikle, ev ortamında veya aile içerisinde ebeveynlerden gerekli ilgi ve desteği bulamayan çocuklar, kendilerine ilginin gerçekleşebileceği yeni ortam arayışlarına yönelmektedirler. Aynı şekilde okulda başarısız olan çocuklar, kendileri ile bazı benzer özellikler sergileyen antisosyal akran grupları ile birlikte olma yönelimi içerisinde olmaktadırlar. Dolayısıyla konuya ilişkin yapılmış araştırmalar da, saldırgan davranışların önemli bir oranın akran gruplarıyla birlikte gerçekleştirildiği ve antisosyal davranış sergileyen akranlarla olan ilişkinin, suç ve şiddet davranışını kazanmanın güçlü bir göstergesi olduğu yönünde bulgular saptandığı (Bourduin ve Schaeffer, 1998) bilinen bir gerçektir. Şiddet davranışının önde gelen bir kaynağı olarak gösterilen diğer bir unsur da kitle iletişim araçlarıdır. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de okuldaki şiddet olaylarının artışından sorumlu tutulan unsurların başında kitle iletişim araçları gelmektedir. Okul ve şiddet ilişkisi üzerinde fikir ileri süren çok sayıda insanın son dönemlerde şiddet olaylarının artışından, kitle iletişim araçlarındaki şiddet içerikli program, dizi veya filmleri sorumlu tuttukları bilinmektedir. Bu çerçevede çok sayıda yönetici, öğretmen ve öğrenci; okullardaki şiddet olaylarının nedenlerine ilişkin olarak çocukların özellikle izledikleri filmlerin kahramanlarına öykündükleri ve okulda akran grupları içerisinde

söz konusu bu kahramana/kahramanlara özgü bir tavır ve dil geliştirdiklerini yaygın olarak belirtmişlerdir (Şubatlı ve diğ., 2006).

Medya veya kitle iletişim araçları ile şiddet arasındaki ilişki günümüzde de tartışılmaya devam etmektedir. Kitle iletişim araçlarının, bireylerin şiddet davranışları üzerindeki etki düzeyi konusunda hala bir fikir birliğinin sağlandığı söylenemez. Ancak, bazı şiddet olaylarının, kitle iletişim araçlarındaki şiddet görüntülerinden etkilenerek işlendiği bilinen bir gerçektir. Örneğin, "Doğuştan Katil Doğanlar" (Natural Born Killers) filminin yayınlandığı bazı ülkelerde, meydana gelen bazı şiddet olaylarının bu filmden esinlenerek gerçekleştirildiği haberi medyada yer almıştır. 1996 yılında Fransa'da 18 ve 17 yaşlarında iki sevgilinin 16 yaşında Tunuslu bir genci 40 bıçak darbesi ile öldürmelerinin ardından yakalandıklarında polisteki ilk ifadelerinde, cinayeti; Oliver Stone'un "Doğuştan Katil Doğanlar" filminden esinlenerek işlediklerini belirtmişlerdir. Daha önceden de Fransa'da 1994 yılında iki Fransız genç, üç polisle bir taksi şoförünü aynı filmin etkisinde kalarak öldürdüklerini dile getirmişlerdir. Benzer biçimde, İskoçya'da bir ilkokulu basıp 16 çocukla iki öğretmeninin katledilmesi ile sonuçlanan bu cinayet olayından sonra söz konusu ülkede "Doğuştan Katil Doğanlar" filminin video kaset dağıtımının durdurulduğu belirtilmektedir (Dündar, 1996). Ülkemizde de şiddet davranışı gerçekleştiren bazı çocuklar göz altına alındıklarında, ilk ifadelerinde bir dönem yayınlanan "Kurtlar Vadisi" dizisinden etkilendiklerini ileri sürdükleri bilgisi, medyada yer almıştı. Bu ve benzeri olaylar, şiddet ile medya ilişkisini gündeme taşınıp tartışılmasına yol açmaktadır. Bu sebeplerle gelişmiş ülkelerde, şiddetin medyadaki görünürlük düzeyine ilişkin olarak bazı sınırlandırmalar getirilmiştir.

Medyadaki şiddetin üç temel etkisi olduğu belirtilmektedir: Birincisi, yüksek düzeyde medyadaki şiddet görüntülerine maruz kalan çocukların agresif tutumları daha çok kazanacakları ve izledikleri şiddet görüntülerinden sonra akranları ile daha

çok agresif davranış sergileyecekleri yönündeki yaklaşımdır. İkincisi, daha kronik ve uzun süreli olarak medya şiddetine maruz kalan bireylerin, şiddet davranışına ve onun sonuçlarına giderek daha çok ilgisiz olmaya (desensitization) başladıkları yönündeki iddialardır. Silahla öldürme veya ateş etme, patlama, araba çarpışmaları/kaza gibi olayların izlenmesi çocuklarda şiddet davranışının normal bir davranış olarak algılanmasına yol açabilir. Üçüncüsü ise, televizyonda çok sayıda şiddet görüntüsünü izleyen çocukların "tehlikeli/kötü dünya sendromu" (mean world

syndrome) geliştirdikleri belirtilmektedir. Bu sendrom, çocukların izledikleri şiddet görüntüleri sayesinde gelecekte kendilerinin de şiddet davranışının mağduru olacakları yönünde bir korku geliştirdikleri ve bu korkunun artarak onlarda bir huzursuzluk yaratabileceği şeklindeki patolojik bir durumu tanımlamaktadır. Bu sendromun temelinde, şiddet görüntüleri sayesinde çocuğun giderek dünyayı kötü ve tehlikeli bir yer olarak görmeye başlaması ve dolayısıyla kendisini koruma yönünde bir düşüncenin gelişmesi bulunmaktadır. Ayrıca, çocukların erken dönemlerde gerçek ile fanteziyi birbirlerinden ayırmalarının da oldukça güç olduğu düşünüldüğünde, şiddet görüntülerini yoğun bir düzeyde izleyen bazı çocuklarda bu sendromun ortaya çıkabileceği söylenebilir (Flannery, 1997). Toplumumuzda, sorunların kaba güç kullanımı ile çözümünü olanaklı kılan bir eğilimin varolduğu ve bu eğilimin kültürel bir temele dayandığı bir gerçektir. Özellikle, ataerkil kodların daha çok baskın olduğu bölgelerde, cesaret ve öç alma yönünde kışkırtıcı unsurları gözlemek daha kolaydır. Şiddet kodları etrafında sosyalleşmiş çocukların ve ergenlerin, okullarda kendi akranları arasında ortaya çıkan en ufak bir anlaşmazlığı bile şiddet edimi aracılığıyla çözme çabalarını bu çerçevede açıklamak mümkündür.

1.2.4 Şiddet Türleri

Yukarıda açıklanan şiddet etkenlerinin doğurduğu şiddet türleri çeşitli biçimlerde ifade edilmiştir. Bu çalışmada şiddet etkenlerinin doğurduğu şiddet türleri bedensel (fiziksel), ruhsal(sözlü), sosyal ve cinsel şiddet olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır.

1.2.4.1 Bedensel (fiziksel) şiddet

Şiddetin en sık olarak uygulanan biçimidir. Sarsma, hırpalama, tokat atma, dayak atma, bireye cisimler atma, duvarlara vurma, saçından tutup yerlerde sürükleme, itme, sopa ve odun ile dövme, ellerini kollarını bağlama, zorla cinsel ilişkide bulunma, kesici delici aletlerle üzerine yürüme ve bunları kullanarak kişiyi yaralama, ateşli silahlar kullanma, kişileri öldürme gibi durumlar fiziksel şiddet uygulamalarıdır.

1.2.4.2 Ruhsal (sözlü) şiddet

Kişiye bağırma, başkaları önünde küçük düşürme, gururunu incitme, kişiyi fiziksel şiddet uygulamakla tehdit etme, kişinin duygu ve düşüncelerini açıkça ifade özgürlüğünü elinden alma, kendi gibi düşünüp davranmaya zorlama, kişinin hareket özgürlüğünü kısıtlama, kendi aile bireyleriyle veya arkadaşlarıyla iletişimini yasaklama, kişinin istediği gibi giyinme özgürlüğünü kısıtlama gibi fiziksel bir baskı olmaksızın uygulanan ve ruh sağlığını bozucu eylemlerin tümü ruhsal şiddet kapsamındadır.

1.2.4.3 Sosyal şiddet

Sosyal yaşamın kısıtlanması, engellenmesi, arkadaşlarıyla görüşmesini, dışarı çıkmasını yasaklamak, takip, aşağılamak, başkalarının yanında alay etmek, sözünü kesmek, zorla evlendirmek, töre baskısı yapmak sosyal şiddet kapsamındadır. Ayrıca bireyin ait olduğu toplumsal yapının kurallarını bozucu davranışlar veya kural tanımamazlık da sosyal şiddet kapsamında yer alır.

1.2.4.4 Cinsel şiddet

"Cinsel şiddet" , cinsellik içeren sözler söyleme, sarkıntılık etme, sıkıştırma, elle rahatsız etme ve benzeri davranışlar içermektedir. Kişilerin istekleri dışında ve istemedikleri biçimde cinsel eyleme zorlanması, ilişkiye zorlamak, tecavüz, başka kişilerle cinsel ilişkiye zorlamak, korkutan ve kıran davranışlar, kadınlığını / erkekliğini aşağılamak, taciz, cinsel organlara zarar vermek, namus ve töre baskısı ile cinayet işlemek cinsel şiddet kapsamındadır.

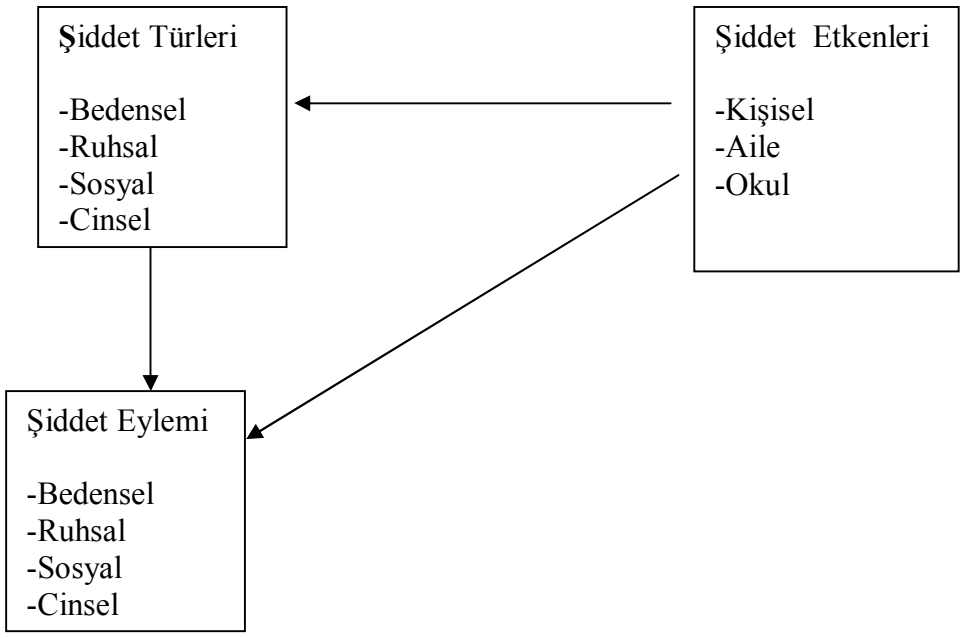
2. YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evreni ve örneklemi, kullanılan veri toplama araçları ve verilerin toplanması ve çözümlenmesi hakkında bilgiler verilmiştir. Kullanılan model ve model kavramlarının açıklaması da bu bölümde yer almaktadır.

2.1 Şiddet Modeli

Bu çalışma genel tarama modelinde olup, bağımsız ve bağımlı değişkenler arasında ilişkisel tarama yapılmıştır. Araştırmada orta öğretim öğrencilerinin şiddet davranışlarının, öğrencilerin niteliklerine (cinsiyet, lise türü, kişisel ,ailevi ve okul ortamı özellikleri) göre gösterdiği farklılıklar ve şiddet etkeninin, şiddet türüne etki etme düzeyleri incelenmiş ve yorumlanmıştır.

Şiddet etkenleri ve doğurduğu şiddet davranışları ve şiddet türleri arasındaki etkileşim aşağıdaki gibi modellenmiştir.Bu modele göre şiddet davranışları bağımlı değişkenleri, şiddet kaynakları ise bağımsız değişkenleri göstermektedir.Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki etkileşim "şiddet modeli" adıyla belirtilmiştir.

Şekil 2.1: Şiddet modeli.

Bu modele göre, bir şiddet davranışının arkasında yatan bir veya daha fazla şiddet etkeni yer alır ve gösterilen şiddet davranışı da bir şiddet türüne dahil olmaktadır. Örneğin arkadaşlarına tokat atan bir öğrencinin bu davranışının temelinde kişilik özellikleri veya aile ortamına ait özel durumlardan söz etmek mümkündür. Çünkü bu davranış daha çok bu iki etkenle ilişkilidir. Ailesinde benzer davranışları küçük yaşlardan itibaren gören bir kişinin bu davranışlarda bulunması mümkündür. Ayrıca kişilik olarak aceleci, sabırsız, tahammülsüz olan bireylerin kısa yoldan fiziksel şiddete baş vurması olasıdır. Gösterilen bu davranış şiddet türü olarak bedensel veya fiziksel şiddet kategorisindedir. Bu modelin kurulmasında kişilik özelliklerinin etken olduğu şiddet davranışlarının belirlenmesi için Hirschi ve Hindelang (1977)'ın yaptığı çalışmalardan, ailevi özellikler ve şiddet davranışları etkileşiminin belirlenmesinde Buka ve Earls (1993) ile Flannery (1997) 'nin yaptığı çalışmalardan, okul ortamı özellikleri ile şiddet davranışları etkileşiminin belirlenmesinde de Hirschi (1969), Conger (1976), Hindelong (1973), Sydlitz ve Jenkins (1998)'in çalışmalarından yararlanılmıştır.

2.2 Model Kavramlarının Açıklanması

Modeli oluşturan kavramlar şiddet etkenleri kapsamında kişilik özellikleri, ailevi özellikler, okul ortamına ait özellikler olarak belirlenmiştir. Şiddet türleri kapsamında da bedensel, ruhsal, sosyal ve cinsel şiddet olarak ifade edilmiştir.

2.2.1 Şiddet etkenleri

Şiddete kaynaklık eden etkenler genel olarak kişisel, ailevi ve okul ortamı olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır. Her bir etkeni ölçmek amacıyla hazırlanan sorular öğrencilere yöneltilerek alınan cevaplar analiz edilmiştir. Her bir şiddet etkenini ölçmek amacıyla hazırlanan anket soruları aşağıdaki gibi kodlanarak veri analizinde kolaylık sağlanması amaçlanmıştır.

2.2.1.1 Kişilik özellikleri (K)

Kişisel özellikleri betimleyici cümleler ile öğrencinin davranışlarına etki eden kişilik özellikleri belirlenmeye çalışılmıştır. Her bir öğrenci anket sorularını okuduktan sonra kendilerini en gerçekçi biçimde ifade edecek durumu belirtmeleri konusunda uyarılarak, mümkün olduğunca gerçekçi ve tarafsız veri toplanması amaçlanmıştır. Aşağıda kişilik özelliklerini belirlemede kullanılacak anket sorularından bazıları

kodlarıyla birlikte sıralanmıştır. Bu sorular yapılan literatür (Buka ve Earls,1993; Flannery, 1997) taraması sonucunda elde edilen bilgiler ışığında hazırlanmıştır.

K1-Yeni bir şey öğrenirken zorluk yasıyorum.

K2-Herhangi bir konuya konsantre olmakta (dikkatimi toplamakta) zorlanıyorum.

K3- Sürekli olarak kullanmak zorunda olduğum ilaçtan dolayı okuldaki sosyal faaliyetlere katılmam zorlaşıyor.

K4- Yasım büyüdükçe vücudumda oluşan değişikliklerden rahatsızlık duyuyorum.

K5-Çok sevdiğim bir arkadaşımı, başkalarıyla paylaşmaktan rahatsızlık duyarım.

2.2.1.2 Ailevi özellikler (A)

Kişilik özelliklerinin yanı sıra ailevi özellikler de şiddet davranışlarında etken olduğundan aşağıdaki maddeler aracılığıyla toplanacak verilerle şiddet davranışlarının altında yatan nedenlerden ailevi olanların belirlenmesi amaçlanmıştır. Ailevi özellikleri belirlemek amacıyla kullanılacak anket sorularından bazıları aşağıda sıralanmıştır. Bu sorular yapılan literatür (Buka ve Earls,1993; Flannery, 1997) taraması sonucu elde edilen bilgiler ışığında hazırlanmıştır.

A1-Evde annem ve babam birbirleriyle bağırarak (yüksek sesle) konuşurlar

A4- Annem ve/veya babam yaramazlık / hata yaptığım zaman beni azarlarlar.

A5-Anne ve / veya babam, isleri çok yoğun olduğu için benimle az ilgilenirler.

A8- Evde, istediğim kadar TV seyredebilirim.

A9- Annemin ve / veya babamın, bana istediğim şeyleri almaları için ağlarım ve /veya küserim.

2.2.1.3 Okul ortamı özellikleri (O)

Öğrencilerin şiddet davranışlarını, okul ortamında kendilerine karşı izlenilen tutumlar da etkilediğinden bu guruptaki anket sorularıyla okul ortamının şiddete etkisinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Öğrencinin şiddete yönelmesine etki edebilecek okul otamı özelliklerini belirlemek macıyla hazırlanan anket sorularından bazıları aşağıda sıralanmıştır. Bu sorular yapılan literatür (Flannery, 1997) taraması sonucu elde edilen bilgiler ışığında hazırlanmıştır.

O1-Okulda, arkadaşlarım ve /veya diğer öğrenciler tarafından sözlü şiddete (hakarete) uğrarım.

O2-Okulda, bazı öğretmen ve/ veya idareciler bana sözlü şiddet uygularlar.

O3-Öğretmenim (öğretmenlerim) beni notla tehdit eder.

O4- Öğretmenim (öğretmenlerim), sınıfımızdaki öğrenciler arasında ayrım yapar.

O5- Hata yaptığım zaman, öğretmenim (öğretmenlerim), bana fiziksel şiddet uygular.

Öğrencilere uygulanacak öğrenci anketi aracılığıyla; anne ve babanın eğitim durumu, yıllık gelir düzeyi, ailedeki kardeş sayısı ve cinsiyet gibi bazı demografik bilgilerin de toplanması ve analizlerde kullanılması öngörülmüştür.

2.2.2 Şiddet türleri

Şiddet davranışlarını tetikleyen etkenlerin belirlenmesinin yanısıra bu etkenlerin doğurduğu şiddet türlerinin de belirlenmesi gerekmektedir. Bu amaçla hazırlanan öğretmen anketi aşağıdaki sorulardan oluşmaktadır. Bu anketi cevaplayan öğretmen ilgili öğrenciyi tanıyan, öğrencinin sınıf öğretmeni veya en az bir dersine giren öğretmenlerden seçilmiştir. Böylece öğrenci hakkında sağlıklı bir değerlendirmenin sonucunda veri sağlanması amaçlanmıştır. Uygulama esnasında genellikle bir öğretmen ve sınıf öğretmeni olduğu öğrenciler tercih edilerek veri toplanmıştır. Öğrenci anketinden olduğu gibi öğretmen anketinden de 300 adet veri toplanmıştır. Yapılan literatür araştırması (National Center for Education Statistics, 1998; Sezgin ve Özok, 2006; Çınkır, 2006; Theriot ve diğ., 2005) ışığında belirlenen şiddet türleri bedensel (fiziksel), ruhsal(sözel),sosyal ve cinsel şiddet olarak sıralanmıştır. Her bir şiddet türü ve şiddeti betimleyen madde kodlanarak veri analizi yapılmıştır. Şiddet türleri ölçüm aracı olarak yine beşli Likert ölçeği kullanılmıştır.

2.2.2.1 Bedensel şiddet (B)

Şiddet davranışları genellikle fiziksel müdahale, darp veya itip kakma biçiminde ise fiziksel veya bedensel şiddet adı altında kodlanıp sınıflandırıldı. Bu davranışı ölçmek amacıyla hazırlanan maddelerden bazıları aşağıda sıralanmıştır. Bu sorular yapılan literatür araştırması (National Center for Education Statistics, 1998; Sezgin ve Özok, 2006; Çınkır, 2006; Theriot ve diğ., 2005) ışığında hazırlanmıştır.

B1-Öğrenci, arkadaşlarına vurur ve/veya onlara tekme atar.

B2-Öğrenci, arkadaşlarını iter ve / veya onları çimdikler.

B3- Öğrenci arkadaşlarını yaralar ya da yaralamaya çalışır.

2.2.2.2 Ruhsal (sözlü) şiddet (R)

Ruhsal (sözlü) şiddet ruhsal olarak incinmeye yol açan sözlü ifadelerin kullanılması biçiminde gösterilen bir davranış türüdür. Bu davranışı ölçmede kullanılacak anket sorularından bazıları aaşağıda sıralanmıştır Bu sorular yapılan literatür araştırması (National Center for Education Statistics, 1998; Sezgin ve Özok, 2006; Çınkır, 2006; Theriot ve diğ., 2005) ışığında hazırlanmıştır.

R1-Öğrenci, arkadaşlarını tehdit eder.

R2-Öğrenci, arkadaşları ile yüksek sesle (bağırarak) konuşur.

R4- Öğrenci, arkadaşlarıyla alay ederek onları kızdırır.

R5- Öğrenci, arkadaşlarına incitici lakaplar takar.

2.2.2.3 Sosyal şiddet (S)

Öğrencinin içinde bulunduğu sosyal gurubu rahatsız edecek davranışlarda bulunması sosyal şiddet olarak sınıflandırılmıştır. Aşağıda bazılarından örnekler verilen anket soruları ile bu davranışın var olup olmadığının ölçülmesi amaçlanmıştır. Bu sorular yapılan literatür araştırması (National Center for Education Statistics, 1998; Sezgin ve Özok, 2006; Çınkır, 2006; Theriot ve diğ., 2005) ışığında hazırlanmıştır.

S1- Öğrenci, hayvanlara bilerek ve isteyerek zarar verir, hayvanların canını yakacak oyunlar yaratır, şakalar yapar.

S2- Öğrenci, kendi eşyalarına bilerek ve isteyerek zarar verir.

S3- Öğrenci, başkalarının eşyalarına bilerek ve isteyerek zarar verir.

2.2.2.4 Cinsel şiddet (C)

Cinsel eğitimi eksik veya dengesiz olan kişilerin cinsellik bakımından sağlıklı davranışlarda bulunması beklenemez. Bu tür şiddet içeren davranışların belirlenmesi amacıyla hazırlanan anket sorularından bazıları aşağıdaki gibi kodlanarak sıralanmıştır. Bu sorular yapılan literatür araştırması (National Center for Education Statistics, 1998; Sezgin ve Özok, 2006; Çınkır, 2006; Theriot ve diğ., 2005) ışığında hazırlanmıştır.

C1- Öğrenci, muhtelif yerlere (sıra, masa, duvar vb.) cinsel içerikli yazı yazar veya şekil çizer.

C4- Öğrenci, cinsel içerikli hareketler yapar.

C5- Öğrenci cinsellik içeren şarkı veya şiirler söyler veya okur.

Anketler doğrultusunda öğretmenler tarafından cevaplandırılması beklenen "şiddet türleri", modelin bağımlı değişkenlerini; öğrenciler tarafından cevaplandırılması beklenen "şiddete yönelimi etkileyen faktörler" ise modelin bağımsız değişkenlerini oluşturmaktadır.

2.2.3 Şiddet Davranışları

Bedensel, ruhsal, sosyal ve cinsel şiddet türlerini belirlemekte esas alınacak şiddet davranışları aşağıda açıklanmıştır. Şiddet davranışları dört ana başlık altında toplanmıştır.

2.2.3.1 Bedensel şiddet davranışları (B)

Bedensel veya fiziksel şiddet türü davranışları kişinin genellikle fiziksel müdahalesini içeren davranışlardır. Öğrencinin, arkadaşlarına vurması, tekme atması, itip kakması, arkadaşlarıyla kavga etmesi, yanında kesici delici alet taşıması, bilgisayarda savaş ve dövüş oyunlarıana düşkünlük göstermesi bedensel şiddete yol açabilecek davranışlar arasına girmektedir (National Center for Education Statistics, 1998; Sezgin ve Özok, 2006; Çınkır, 2006; Theriot ve diğ., 2005) .

Öğrencisini tanıyan öğretmenin anket maddelerine vereceği cevaplar bu tür şiddetin var olup olmadığını belirlemekte kullanılacaktır.

2.2.3.2 Ruhsal (sözlü) şiddet davranışları(R)

Bu şiddet kategorisinde kişiyi duygusal anlamda rencide edici söz ve davranışlar toplanmıştır. Öğrencinin arkadaşlarını tehdit etmesi, arkadaşları ile yüksek sesle (bağırarak) konuşması, bazı arkadaşlarını kendi arkadaş gurubuna dahil etmek istememesi veya bazı arkadaşlarını kendi gurubundan dışlaması, arkadaşlarıyla alay ederek onları kızdırması, arkadaşlarına incitici lakaplar takması, arkadaşlarını aşağılayıp gururlarını kırması, arkadaşlarına kötü söz söylemesi gibi davranışlar ruhsal ve sözlü şiddet kapsamına girmektedir (National Center for Education Statistics, 1998; Sezgin ve Özok, 2006; Çınkır, 2006; Theriot ve diğ., 2005). Öğretmenlerce cevaplanacak anketin ilgili bölümünde bu tür davranışların var olup olmadığını tespit etmek amaçlanmıştır.

2.2.3.3 Sosyal şiddet davranışları (S)

Kişinin içinde bulunduğu toplumsal yapının kurallarını çiğneyen tarzdaki davranışları sosyal şiddet davranışı olarak nitelendirilmektedir. Öğrencinin, hayvanlara bilerek ve isteyerek zarar vermesi, hayvanların canını yakacak oyunlar ve şakalar yapması, kendi eşyalarına bilerek ve isteyerek zarar vermesi, başkalarının eşyalarına bilerek ve isteyerek zarar vermesi, kamu mallarına bilerek ve isteyerek zarar vermesi ve hırsızlık yapması bu tür şiddet kapsamına girmektedir (National Center for Education Statistics, 1998; Sezgin ve Özok, 2006; Çınkır, 2006; Theriot ve diğ., 2005). Anketin ilgili bölümünde bu davranışların belirlenmesi amaçlanmıştır.

2.2.3.4 Cinsel şiddet davranışları (C)

Cinsel kimlik ve kişiliğin sağlıklı biçimde algılanmadığı durumlarda bu türden şiddet içeren davranışların vuku bulması muhtemeldir. Öğrencinin, (kız ve / veya erkek)

arkadaşlarına cinsellik içeren lakap takması, (kız ve / veya erkek) arkadaşlarına (ve /veya kendinden küçüklere) cinsel içerikli davranışta (taciz) bulunması, cinsel içerikli hareketler yapması gibi davranışlar cinsel şiddet türüne girmektedir (National Center for Education Statistics, 1998; Sezgin ve Özok, 2006; Çınkır, 2006; Theriot ve diğ., 2005). Anketin ilgili bölümündeki maddeler aracılığıyla bu davranışların tespit edilmesi amaçlanmıştır.

2.2.4 Şiddet etkenlerine bağlı davranışlar

Yukarıda ifade edilen şiddet davranışlarını doğuran etkenler, literatür taraması sonucunda kişisel, ailevi ve okul ortamına ait özellikler biçiminde belirlenmiştir. Bu etkenlere bir çok çalışmada dördüncü bir etken olarak toplumsal etkenler de eklenmiştir ama bu araştırmanın kapsam ve sınırları toplumsal etkenleri ölçmek için elverişli değildir. Bu etkeni ölçmede kullanılacak anket maddelerinin psiko-sosyal anlamda çok detaylı araştırmaların sonucunda profesyonelce hazırlanması gerekiyor. Bu nedenle çalışmamızda kullancağımız modelde toplumsal etkenler kapsam dışında bırakılmıştır.

2.2.4.1 Kişilik özelliklerine bağlı davranışlar (K)

Öğrencinin gösterdiği şiddet davranışlarının altında yatan nedenlerden kişiliğe bağlı olanlar, yeni bir şey öğrenirken zorluk yaşanılması,herhangi bir konuya konsantre olmakta (dikkat toplamakta) zorlanılması, yaş büyüdükçe oluşan bedensel değişikliklerden rahatsızlık duyulması, çok sevilen bir arkadaşın, başkalarıyla paylaşılmasından rahatsızlık duyulması, kişiye ait ait herhangi bir eşyanın, bir başkasıyla paylaşılmasından rahatsızlık duyulması, yaşça büyük insanlarca anlaşılamama, yaşıtlarca anlaşılamama, aile tarafından anlaşılamadığının düşünülmesi, sürekli olarak yalnız kalınmak istenmesi gibi tutum ve davranışların şiddete eğilimli kişilik yapısını tasvir edici nitelikte olduğu düşünülmektedir (Buka ve Earls,1993; Flannery, 1997). Bu nedenle anketin ilgili madelerinde bu özelliklerin tespit edilmesi amaçlanmıştır.

2.2.4.2 Ailevi özelliklere bağlı davranışlar (A)

Yapılan lietartür taramalarının sonucunda ulaşılan bilgiler ışığında şiddet doğuran etkenlerden aileyi ilgilendiren kısmı şu davranışların tespit edilmesiyle belirlenmeye çalışılmıştır: Evde anne ve babanın birbirleriyle bağırarak (yüksek sesle) konuşması, anne ve babanın çok sinirlendiklerinde birbirlerine fiziksel şiddet uygulaması, anne veya babanın hata yaptığında genci azarlaması, anne veya babanın, işlerinin çok

yoğun olması nedeniyle çocuklarıyla az ilgilenmesi gibi davranışlar şiddete yönelimin ailevi nedenlerinden bazılarıdır (Buka ve Earls,1993; Flannery, 1997). Anketin ilgili bölümünde bu etkenler tespit edilmeye çalışılmştır.

2.2.4.3 Okul ortamına bağlı davranışlar (O)

Okul ortamı öğrencilerin davranışlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Yapılan araştırmaların sonucunda elde edilen şu tutum ve davranışlar, okul ortamında gençlerin şiddete yönelimlerini doğrudan etkilemektedir: Okulda, arkadaşlar veya diğer öğrenciler tarafından sözlü şiddete (hakarete) uğranılması, bazı öğretmen ve idarecilerin sözlü şiddet uygulaması ,öğretmenlerin öğrenciyi notla tehdit etmesi, öğretmenlerin sınıftaki öğrenciler arasında ayrım yapması, hata yaptığı zaman, öğrenciye fiziksel şiddet uygulanması,okul çevresinde uyuşturucu madde, sigara, hap vs. satanların bulunması, okul çevresinde yol kesip öğrencilerin harçlıklarını zorla alan (haraç kesen) kişi veya gurupların (çeteler) bulunması, okula gidip gelirken (okul yolunda) güven duyulmaması, sınıfların çok kalabalık olması gibi etkenler şiddet davranışlarını etkilyen okul ortamına ait özelliklerdir (Flannery, 1997). Anketin ilgili kısmında bu özelliklerin var olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.5 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni İstanbul ili Üsküdar ilçesinde bulunan 5 adet özel ve 5 adet devlet lisesi olarak belirlenmiştir. Örneklem ise Üsküdar ilçesinde bulunan Özel Asfa Ahmet Mithat Lisesi'nde öğrenim gören 30 adet lise öğrencisi olarak belirlendi. Hazırlanan anket önce bu öğrenci grubuna uygulandı.Tanımlayıcı analizler sonucu normal dağılıma uymayan maddeler yeniden düzenlenerek ankete dahil edildi.

2.6 Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı olarak literatür araştırması sonucu geliştirilen iki adet anket kullanılmıştır.Bu anketlerden birincisi öğrencilere uygulanan öğrenci anketi diğreri de bu öğrencileri tanıyan öğretmenlere uygulanan öğretmen anketidir. Öğrenci anketi ayrıca demografik veriler toplamak amacıyla da kullanılmıştır.

2.7 Geçerlik Çalışmaları

Anketlerin geçerliğini sınamak amacıyla faktör analizinden yararlanılmıştır. Faktör analizi sonucunda anket maddelerinin ağırlık puanları 0,600 ile 0,882 arasında değişmektedir. Bu değerler ek olarak tablo halinde verilmiştir. (bkz. EK A.4 – EK

A13) Tablodaki değerler anket maddelerinin ağırlık puanlarına göre faktör bileşenlerini oluşturmaya yeterli nitelikte olduğunu göstermektedir. Faktör analizinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ölçütü esas alınmıştır. Buna göre KMO değeri (0,5) 'in üzerinde olan veri seti faktör analizine uygun olmaktadır. Örneğin devlet okulu okul ortamı özelliklerinin faktör analizinde KMO değeri 0,743 bulunmuştur. Bu değer iyi olarak nitelendirilmektedir.

2.8 Güvenirlik Çalışmaları

Anket ölçeğin güvenirliğinin test edilmesinde Alfa Katsayısından (Cronbach's Alfa) yararlanılmıştır.Yapılan analizlerde 300 cevaplayıcıdan elde edilen veriler kullanılmıştır.31 parçalık ölçeğin analizi için ölçeği oluşturan her bir faktörünün iç tutarlılığını gösteren Alfa Katsayıları (Cronbach's Alfa) bulunmuştur. Ayrıca ölçek değişkenlerinin, alfa katsayısına ne derecede ve ne yönde etkide bulunduklarını saptayabilmek için; "Değişken Silindiği Taktirde Ölçeğin Alfa Katsayısı" (Cronbach's Alpha If Item Deleted) değerleri her bir faktör için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Söz konusu değerler, herhangi bir değişken silindiği taktirde, geri kalan değişkenlerin iç tutarlılıklarını göstermektedir. Güvenirlik katsayısı analizleri uygulama bölümünde tablo halinde verilmiştir.

2.9 Demografik Veriler

Çalışma kapsamında öğrenci anketi aracılığıyla katılımcılardan cinsiyet, anne ve baba eğitim düzeyi, yıllık gelir düzeyi ve ailedeki kardeş sayısı olmak üzere beş başlık altında demografik veriler toplanmıştır. Bu veriler analiz edilerek yorumlanmıştır.

2.9.1 Anne ve baba eğitim düzeyi (AED,BED)

Eğitim düzeyinin yükselmesi, saldırganlığın maskelenmesine yol açabilir. Bireylerin aldıkları eğitim sosyo -ekonomik ve kültürel düzeylerinin belirleyicisi olarak kabul edilebilir. Çifter (1970), Monroe ve diğerleri (1977) yaptıkları araştırmada sosyo ekonomik düzey ve saldırganlık arasında ters bir ilişki olduğunu, alt ve orta sosyo ekonomik düzeyin daha fazla saldırgan görüldüğünü ortaya koymuşlardır.

Uygulanan ankette anne ve babanın eğitim düzeyi şu şekilde guruplandırılarak ölçülmüştür: 1. Hiç bir okul mezunu değil, 2. İlkokul mezunu ,3. Ortaokul/lise mezunu, 4. Yüksek okul mezunu , 5. İleri eğitim görmüş (master, doktora).

2.9.2 Yıllık gelir düzeyi (YGD)

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nun, Türkiye nüfusunu yüzde 20'şerlik beş dilime ayırarak yapmış olduğu "hane halkı gelir anketi" çalışmasında elde edilen verilere göre; ilk yüzde 20'lik bölümün yıllık gelir düzeyi 29 bin 539 TL, ikinci bölümün 13 bin 999 TL, üçüncü bölümün 9.735 TL, dördüncü dilimin 6.840 TL ve en alttaki beşinci bölümün ise 3.863 TL olarak hesaplanmıstır. Bu veriler doğrultusunda çalışma kapsamında uygulanacak ankette kullanılmak üzere 5 temel "gelir grubu belirlenmistir .

Çizelge 2.1: Gelir gurubu yıllık gelir aralığı ilişkisi.

Gelir Gurubu	Yıllık Gelir Aralığı (TL)
(1) Süper Zengin	29.000 ve üstü
(2) Üst Gelir Grubu	14.000 -29.000
(3) Orta Gelir Grubu	9.800 -14.000
(4) Alt-Orta Gelir Grubu	6.500 -9.800
(5) Alt Gelir Grubu	3.500 -6.500

Bu bilgiler ışığında anketteki ekonomik durumla ilgili veri toplama bölümü aşağıdaki gibi düzenlenmiştir.

1. 6499 TL veya daha az.

2. 6500-9799 TL. arası

3. 9800-13999 TL. arası

4. 14000-28999 TL. arası

5. 29000 TL. ve üzeri.

2.9.3 Okul türü:

Ankette devlet okulu için 1, özel okul için 2 veri kodu olarak belirlenmiştir.

1.Devlet Lisesi

2.Özel Lise

2.9.4 Cinsiyet

Bjorkquist (1994)' in yapmış olduğu araştırmada ve Bettencourt ve Miller (1996)' ın makalelerinde ele aldıkları gibi yapılan birçok deneysel araştırmada erkeklerin kadınlardan daha saldırgan ve şiddete eğilimli olduğu saptanmıstır. Monroe vd. (1977) 'ya göre de; cinsiyet ile şiddet ve saldırganlık arasında bir ilişki bulunmaktadır. Knight (1996)'ın yaptığı bir çalışmada ise, cinsiyet farklılığının şiddet gösterimi üzerinde etkili olduğu sonucu elde edilmistir.Ancak, saldırganlığın nedenlerini yalnızca cinsiyet hormonlarında aramamak gerektiğini, bu davranışın kültür içinde öğrenildiğini ve yetiştirilme tarzıyla da ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Cinsiyete göre farklılıklar aşağıdaki gibi kodlanmıştır.

1.Erkek ve 2.Kız

2.9.5 Kardeş Sayısı (KS)

Ailedeki kardeş sayısı 1.Yok , 2. 1 kardeş, 3. 2 kardeş, 4. 3 kardeş ve 5. 4 veya daha fazla kardeş biçiminde kodlanmıştır.

2.10 Verilerin Toplanması

Her bir okuldan 30 kişilik öğrenci gurubuna öğrenci anketi ve bu guruptaki öğrencileri bilen ve tanıyan öğretmenlere de ayrıca hazırlanmış öğretmen anketi uygulanmıştır. Şiddet etkenlerini belirlemekte kullanılan anket her biri 30 öğrenciden oluşan 10 guruba 10 farklı okulda uygulanmış ve böylece 300 adet veri elde edilmiştir.Bu okullardan 5 tanesi devlet diğer 5 tanesi de özel okullar arasından seçilmiştir. Anketlere verilen cevaplar bilgisayar ortamına kodlamalar yapılarak aktarılmıştır. Öğrenci guruplarından sosyoekonomik veriler kapsamında anne ve babanın eğitim durumu,yıllık gelir düzeyi,cinsiyet ve ailedeki kardeş sayıları bilgileri de toplanmıştır.

2.11 Analiz Yöntemleri

Maddelerin iç tutarlılığının ölçülmesinde güvenilirlik analizi, etkenlerin belirlenmesinde faktör analizi, bir bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde regresyon analizi ve bir değişkenin guruplarda ayırt edicilik derecesini belirlemek için ayırma analizi kullanılmıştır.

2.12 Hipotezler

Çalışma kapsamında aşağıdaki hipotezler araştırılacaktır:

H1. Her iki gruptaki başlıca şiddet etkenleri benzer çıkacaktır.

H2. Ailevi özellikler başlıca şiddet etkeni olarak belirecektir.

H3. Cinsiyet,şiddet etkeni ve şiddet türlerini ayırt edici özelliğe sahiptir.

H4. Anne ve baba eğitim düzeyi,şiddet etkeni ve şiddet türlerini ayırt edici özelliğe sahip değildir.

H5. Yıllık gelir düzeyi,şiddet etkeni ve şiddet türlerini ayırt edici özelliğe sahip değildir.

H6. Ailedeki kardeş sayısı,şiddet etkeni ve şiddet türlerini ayırt edici özelliğe sahip değildir.

H7. Her iki grupta en az veya hiç görülmeyen şiddet türleri benzerdir.

H8. Her iki grupta görülen şiddet türleri benzerdir.

H9. Her iki grupta da başlıca şiddet etkeni kişilik özellikleridir.

H10. Okula bağlılık arttıkça şiddet azalacaktır.

3. UYGULAMA

Çalışmanın uygulama aşamasına gelinmeden önce anketlerin belirlenen okullara uygulanabilmesi için , İTÜ Rektörlüğü, İstanbul Valiliği ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alındı. Önceden hazırlanmış anketler, yapılan görüşmeler sonucunda randevu alınan okullara bir gün önceden teslim edildi. Anketi uygulayacak öğretmene uygulamanın nasıl yapılacağına dair bilgi verildi. Anketler belirlenmiş öğrenci guruplarına uygulandıktan sonra teslim alınarak verilerin bilgisayara girilip, analiz edilmesi çalışmalarına başlanmıştır.

3.1 Çalısmanın Kapsamı ve Sınırları

Bu çalışma kapsamında, özel ve devlet lise öğrencilerinin şiddete eğilim nedenlerinin tespiti ve şiddet etkenlerinin karşılaştırılması amaçlanmıştır. Uygulama alanı olarak İstanbul ili Üsküdar ilçesi seçilmiştir. Bölgedeki 5 adet devlet lisesi ile 5 adet özel lise belirlenerek anketler uygulanmıştır. Bu okulların isimleri şöyledir:

Özel Liseler: Özel Asfa Ahmet Mithat Lisesi, Özel Doğa Koleji, Özel Derya Öncü Koleji, Özel Biltek Koleji ve Özel Bağlarbaşı Lisesi.

Devlet Liseleri:H.Avni Sözen Anadolu Lisesi, Burhan Felek Lisesi, Üsküdar Anadolu Ticaret Meslek Lisesi,Ahmet Keleşoğlu Anadolu Lisesi ve Şeyh Şamil Lisesi.

3.1.1 Anket uygulama yöntemi

Her bir okuldan 30 kişilik öğrenci grubuna ve bu gruptaki öğrencileri bilen ve tanıyan öğretmenlere de ayrıca hazırlanmış anketler uygulanmıştır. Şiddet etkenlerini belirlemekte kullanılan anket her biri 30 öğrenciden oluşan 10 guruba 10 farklı okulda uygulandı. Böylece 300 adet veri elde edildi. Bu okullardan 5 tanesi devlet diğer 5 tanesi de özel okullar arasından seçildi. Özel okul ve devlet okulları 150 adet veriden oluşan iki guruba ayrılmıştır.Her iki grupta beş adet okul ve her okuldan 30 kişilik bir guruba anket uygulaması gerçekleştirilmiştir.

Anketlere verilen cevaplar bilgisayar ortamına kodlamalar yapılarak aktarılmıştır. Öğrenci gruplarından sosyoekonomik veriler kapsamında anne ve babanın eğitim

durumu,yıllık gelir düzeyi,cinsiyet ve ailedeki kardeş sayıları bilgileri de toplanmıştır.

Anket uygulaması için; "devlet okulu" ve "özel okul" olmak üzere iki grup tanımlanmasının sebebi, gelir grupları arasındaki farklılıkların ve buna bağlı olarak çalışma konusu olan öğrencilerin yetiştiği çevrelerin farklılıklarının daha belirgin bir biçimde ölçülebileceği düşüncesidir. Yetişilen çevrenin, ailenin ve öğrenciye sağlanan olanakların; şiddet eğiliminin artması/azalması (oluşması/oluşmaması) üzerinde etkili faktörlerden olduğu düşünülmektedir. İki gruptaki öğrencilerin şiddete eğilim nedenleri ve şiddet türlerinin farklılık göstereceği beklenen sonuçlardan biridir. Fakat bu farklılıklar beklenen düzeyde olmayabilir. Şiddet davranışının altında yatan nedenler çok çeşitli biçimlerde ifade edilmiştir. Bu çalışmada şiddet etkenleri kişisel, ailevi ve okul ortamı olarak sınırlandırılmıştır.

3.2 Verilerin Analiz Edilmesi

Toplanan verilerin analiz edilmesinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 16.0 programı kullanılmıştır.

3.3 Verilerin Düzenlenmesi

Anketlerden elde edilen veriler önce excel programına kodlanarak girildi. Bu veriler daha sonra SPSS 16.0 programı veri tabanına aktarıldı. Özel okul ve devlet okulu olmak üzere iki ayrı veri tabanı oluşturuldu. Programda tanımlayıcı analiz (descriptive analysis) yapılarak, verilerin normal dağılıma uyup uymadıkları verilerin basıklık çarpıklık düzeyleri kullanılarak belirlendi ve normal dağılıma uymayanlar tespit edildi. Bu analiz sonucunda normal dağılıma uymayan yani çarpıklık (skewness) ve basıklık değeri -2,58 ve 2,58 aralığı dışında kalan maddeler elenmiştir.Elenen maddeler aşağıda sıralanmıştır.

A (Ailevi özellikler) Gurubu: A2,A3,A6,A8,A9

K (Kişisel özellikler) Gurubu:K3,K6

O (Okul ortamı özellikleri) Gurubu: O5,O8,O9,O11,O12

B (Bedensel şiddet türü) Gurubu: B3

C (Cinsel şiddet türü) Gurubu: C1,C2,C3,C4,C5

R (Ruhsal şiddet türü) Gurubu: R1,R7

S (Sosyal şiddet türü) Gurubu : S1,S2,S3,S4,S5

Burada dikkat çeken husus, cinsel ve sosyal şiddet türlerini ifade eden anket maddelerinin tamamının elenmiş olmasıdır. Bu durum toplumumuzda cinsel ve sosyal şiddet davranışlarının algılanması ile ilgili önyargılardan kaynaklanmaktadır. Bu sorularla karşılaşan cevaplayıcının gerçeği gizlemeden olduğu gibi yansıtması her zaman mümkün olmamaktadır. Toplumumuzun kendine has özellikleri bu tür davranışların olduğu gibi ortaya çıkarılmasını zorlaştırmaktadır. Özellikle cinsel şiddet türüne giren davranışların belirlenmesi için kişiden doğru bilgiler almak oldukça zordur. Bu davranışların maskelenmesi ihtimali çok yüksektir. Bu nedenle profesyonel psikolojik ve psikiyatrik tekniklere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu da daha detaylı ve farklı bir çalışmanın konusu olabilir.

3.4 Demografik Özelliklerin Analizi

Çalışma kapsamında elde edilen verilerin demografik özelliklere göre analiz edilmesiye bulunan sonuçlar ayrıntılı olarak gösterilmiştir. 300 adet katılımcının cinsiyet, yıllık gelir düzeyi, anne ve baba eğitim düzeyleri ile ailedeki kardeş sayılarına göre bulunan istatistikler tablolar halinde verilmiştir.

Çizelge 3.1: Katılımcıların cinsiyete göre dağılımı.

Cinsiyet	Sayı	Yüzde (%)
Kız	157	52,3
Erkek	143	47,7
Toplam	300	100

Çizelge 3.2: Katılımcıların yıllık gelir düzeyine göre dağılımı.

Yıllık Gelir Düzeyi	Sayı	Yüzde(%)
6499 TL veya daha az	14	4,7
6500-9799 TL arası	17	5,7
9800-13999 TL arası	42	14
14000-28999 TL arası	120	40
29000 TL ve üzeri	107	35,7
Toplam	300	100

Çizelge 3.3: Katılımcıların anne eğitim düzeyine göre dağılımı.

Anne Eğitim Düzeyi	Sayı	Yüzde(%)
Okur yazar değil	6	2
İlkokul	96	32
Ortaokul veya lise	121	40,3
Üniversite	62	20,7
İleri eğitim	15	5
Toplam	300	100

Çizelge 3.4: Katılımcıların baba eğitim düzeyine göre dağılımı.

Baba Eğitim Düzeyi	Sayı	Yüzde(%)
Okur yazar değil	3	1
İlkokul	42	14
Ortaokul veya lise	119	39,7
Üniversite	197	35,7
İleri eğitim	29	9,7
Toplam	300	100

Çizelge 3.5: Katılımcıların kardeş sayısına göre dağılımı.

Kardeş sayısı	Sayı	Yüzde(%)
Yok	52	17,3
1 kardeş	99	33
2 kardeş	78	26
3 kardeş	45	15
4 kardeş ve üzeri	26	8,7
Toplam	300	100

3.5 Çok Değişkenli İstatistiksel Veri Analiz Yöntemlerinin Belirlenmesi

Maddelerin iç tutarlılığının ölçülmesinde güvenirlik analizi, etkenlerin belirlenmesinde faktör analizi, bir bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesinde regresyon analizi ve bir değişkenin gruplarda ayırt edicilik derecesini belirlemek için ayırma analizi kullanılmıştır.

3.5.1 Güvenirlik (reliability) analizi

Bir bireyin bir olaya karşı, bilgi, tutum ve davranışlarını ölçmek için hazırlanan anket maddesi veya sorulara verdiği cevaplardan elde ettiği puanlar toplanarak bulunuyorsa, bu ölçekte yer alan maddelerin birbirlerine yakınlık derecelerini belirlemek amacıyla güvenirlik analizinden faydalanılır.

Ölçeğin güvenilirliğinin test edilmesinde Alfa Katsayısından (Cronbach's Alfa) yararlanılmıştır.Yapılan analizlerde 300 cevaplayıcıdan elde edilen veriler kullanılmıştır.

31 parçalık ölçeğin analizi için ölçeği oluşturan her bir faktörünün iç tutarlılığını gösteren Alfa Katsayıları (Cronbach's Alfa) bulunmuştur. Ayrıca ölçek değişkenlerinin, alfa katsayısına ne derecede ve ne yönde etkide bulunduklarını saptayabilmek için; "Değişken Silindiği Taktirde Ölçeğin Alfa Katsayısı" (Cronbach's Alpha If Item Deleted) değerleri her bir faktör için ayrı ayrı hesaplanmıştır. Söz konusu değerler, herhangi bir değişken silindiği taktirde, geri kalan değişkenlerin iç tutarlılıklarını göstermektedir.

Yapılan analizler neticesinde 5 boyuta ait alfa değerlerinin 0,609'dan, 0,847'ye kadar farklılık gösterdiği gözlenmiştir. (Bu analizin eşik değeri 0,600 dür. Bulunan sonuç oldukça güvenilirdir.) Ayrıca bazı tutum cümlelerinin silinmesinin ölçeğin güvenilirliğini artıracağı görülmüştür. Buradan hareketle ölçeğin iç tutarlılığını bozarak güvenirliğini azaltan A9,K3 ve O6 tutum cümleleri anketten çıkarılmıştır.

Çizelge 3.6: Devlet okulu şiddet değişkenleri güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) değerleri.

Değişken	Cronbach's Alpha değeri
Ailevi özellikler	0,644
Kişilik özellikleri	0,703
Okul ortamı özellikleri	0,628
Bedensel şiddet	0,790
Ruhsal şiddet	0,788

Çizelge 3.7: Özel okul şiddet değişkenleri güvenilirlik katsayısı (Cronbach's Alpha) değerleri.

Değişken	Cronbach's Alpha değeri
Ailevi özellikler	0,635
Kişilik özellikleri	0,714
Okul ortamı özellikleri	0,609
Bedensel şiddet	0,795
Ruhsal şiddet	0,847

3.5.2 Faktör analizi

Anketin güvenirlik analizi yapıldıktan sonra kuramsal olarak belirlenen faktör yapısının doğruluğunu test etmek amacıyla faktör analizi yapılmıştır. Bu çerçevede 31 değişkenin başlangıç faktörlerinin saptanması "asal bileşenler" yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Ancak asal bileşenler analizi sonucunda ölçeğin 6 boyuttan oluştuğu görülmekle birlikte belirgin bir faktör kalıbı elde edilememiş, birçok maddenin farklı faktörlerde yüksek ağırlığa (high loading) sahip olduğu

gözlenmiştir. Bundan dolayı 6 faktörlük sonuç, faktörler arası korelasyona imkan verebilmek ve daha sağlıklı yorum yapabilmek için yönlendirmeye tabi tutulmuştur.

Varimax metodu kullanılarak yapılan yönlendirme ile devlet okulu gurubunda ; K1, K2 maddeleri yeni durumlara uyum sağlayamama ve kendini yeni duruma göre ayarlayamama ile ilgili olduğu için "yenilenememe faktörü", K4,K5,K7,K8,K9 ve K10 maddeleri "anlaşılamama faktörü", A1,A4,A5 ve A7 maddeleri "aile faktörü", O2,O3 ve O4 maddeleri "öğretmen faktörü", O1 ve O10 "okul ortamı" ve O6,O7 maddeleri "okul sosyal olanakları" altında toplanmışlardır. Özel okul gurubunda ise K1,K2 ve K10 "yenilenememe faktörü", K4,K5,K7,K8, K9 "anlaşılamama faktörü", A6,A7 "anne babaya yakınlık", A4,A5,A9 "anne baba ilgisi", O2,O3,O4 "öğretmen faktörü", O6,O7,O12 "okul sosyal olanakları" ve O1,O12 maddeleri "okul ortamı"şeklinde adlandırılmıştır. Faktör analizinde Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterliliği ölçütü esas alınmıştır. Buna göre KMO değeri (0,5) 'in üzerinde olan veri seti faktör analizine uygun olmaktadır. Örneğin devlet okulu okul ortamı özelliklerinin faktör analizinde KMO değeri 0,743 bulunmuştur. Bu değer iyi olarak nitelendirilmektedir. KMO değerlerinin yanısıra asal bileşenler ve yönlendirilmiş bileşenler de tablo halinde gösterilmiştir. Faktör analizi sonuçları ek olarak verilmiştir.

3.5.3 Regresyon analizi

Verilerin düzenlenmesinden sonra yapılan güvenilirlik ve faktör analizleri sonucunda belirlenen şiddet türleri bedensel şiddet ve ruhsal şiddet türüdür. Bu davranışlara yönelten etkenler kişilik özellikleri, ailevi özellikler ve okul ortamına ait özellikerdir. Bu etkenler devlet okulu gurubunda yenilenememe ,anlaşılamama,aile etkeni, okul ortamı,öğretmen ve okul sosyal olanakları biçiminde belirlenmiştir. Özel okul gurubunda bu etkenlere ilaveten aile etkeni faktör analizi sonucunda anne babaya yakınlık ve anne baba ilgisi biçiminde ikiye ayrılmıştır. Diğer etkenler aynı şekilde sıralanmıştır. Şiddet türü bağımlı değişken, şiddet etkenleri de bağımsız değişken olmak üzere yapılan regresyon analizlerinde şiddet türleri ile bu davranışlara neden olabilecek etkenler arasında bir ilişki olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır. Bu sorunun cevabı regresyon analizi sonuçlarından özellikle Pearson korelasyon katsyıları göz önünde bulundurularak verilmiştir. Örneğin devlet okulu bedensel şiddet bağımlı, şiddet etkenleri bağımsız değişken olarak seçilip analiz edildiğinde bedensel şiddet ile öğretmen etkeni arasındaki Pearson korelasyon katsayısı diğer

etkenlerle olandan daha yüksek çıkmıştır. Bu değer 0,488 olarak bulunmuştur. Her iki gurupta benzer fakat farklılaşan sonuçlar elde edilmiştir. Regresyon analizi sonuçları ek olarak verilmiştir.

3.5.4 Ayırma (discriminant) analizi

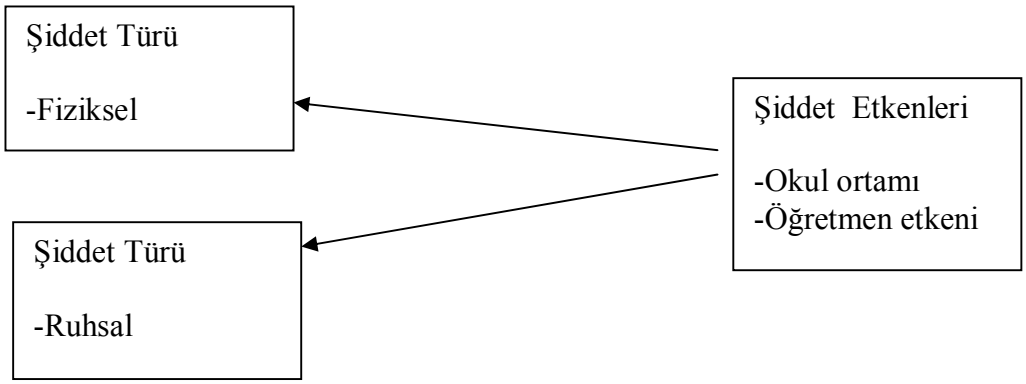
Özel ve devlet okulu gurupları birlikte ayırma analizine tabi tutulduğunda her iki gurupta ayırt edicilik niteliğine sahip değişkenler belirlenmek istenmiştir. Böylece her iki grubun şiddet etkenleri ve şiddet türleri arasında belirgin bir farklılığın olup olmadığı saptanmaya çalışılmıştır. Örneğin her iki grupta da yıllık gelir düzeyinin şiddet türleri ve şiddet etkenlerini ayırt edici özelliğinin olup olmadığı bu analiz sonucunda belirlenmiştir. Analiz sonucunda Wilks' Lambda değerleri bu yorumların yapılmasında temel alınmıştır. Bu değerlerin yüksek olması toplam varyansın gruplar arasındaki farkı açıklayamaması, yani belirlenen bağımlı değişkenin ayırt edici özelliğinin olmaması anlamına gelir. Örneğin ailedeki kardeş sayısının, şiddet etkenlerini ayırt etmeme özelliği Wilks' Lambda değeri 0,942 bulunmuştur. Bu durum grubun %94 ünde kardeş sayısının ayırt edici özellikte olmadığı anlamına gelmektedir. Ayırma analizinde öz değer (eigen value) istatisiği ne kadar düşük çıkarsa bağımlı değişkenin ayırt edici özelliği o kadar düşük çıkacak demektir. Ulaşılan sonuçlar bu bakımdan da Wilks' Lambda değerleriyle uyuşmaktadır. Yani bu değerler düşük çıkmıştır. Örneğin ailedeki kardeş sayısının, şiddet etkenlerini ayırt etmeme özelliği öz değer istatistiği 0,61 bulundu. Bu analizler de ekte yer almaktadır.

4. BULGULAR

Bağımlı değişkenlerin şiddet türleri, bağımsız değişkenlerin de şiddet etkenleri olarak belirlendiği bu çalışmada, belirlenen analiz yöntemlerine göre aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır.

4.1 Devlet Okulları Şiddet Türleri ve Şiddet Etkenleri

Devlet okulu grubunda bedensel şiddet ve şiddet etkenleri arasında yapılan regresyon analizinde bu şiddet türünü doğuran başlıca üç etken sırasıyla öğretmen, okul ortamı ve okul sosyal olanaklarının azlığıdır. Ruhsal şiddet ve bu şiddeti doğuran etkenler arasında yapılan regresyon analizinde başlıca üç etken sırasıyla öğretmen,okul sosyal olanaklarının azlığı ve okul ortamı etkenidir. Bu durum aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

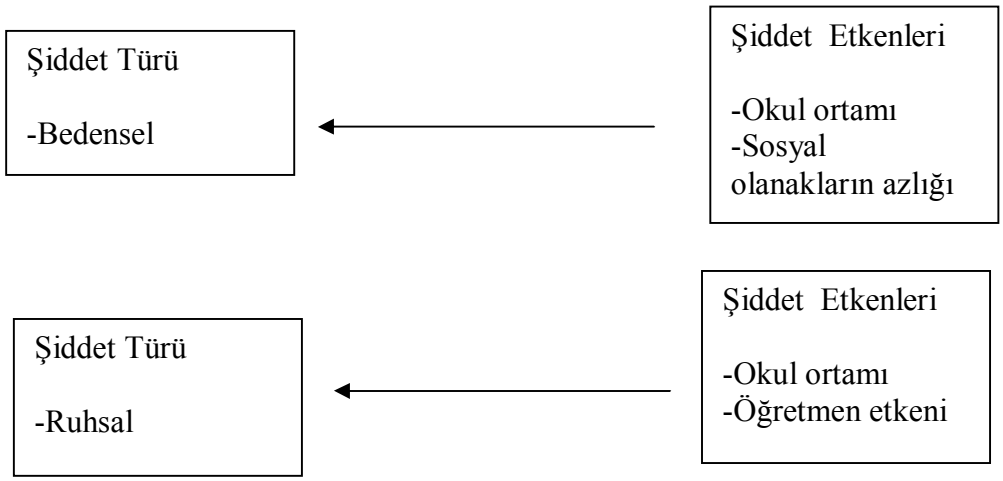

Şekil 4.1: Devlet okulu şiddet modeli.

Bu modele göre devlet okulundaki öğrencilerde en çok görülen şiddet türleri fiziksel ve bedensel şiddettir. Her iki şiddet türü de okul ortamı özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Okul ortamı etkenine bağlı bileşenlerden öğretmen etkeni bedensel ve ruhsal şiddetin temelinde yer almaktadır.

4.2 Özel Okullar Şiddet Türleri ve Şiddet Etkenleri

Özel okul grubunda bedensel şiddet ve şiddet etkenleri arasında yapılan regresyon analizinde bu şiddet türünü doğuran başlıca üç etken sırasıyla okul sosyal olanaklarının azlığı, öğretmen etkeni ve okul ortamıdır. Ruhsal şiddet ve bu şiddeti doğuran etkenler arasında yapılan regresyon analizinde başlıca üç etken sırasıyla öğretmen,okul sosyal olanaklarının azlığı ve okul ortamı etkenidir.Bu durum aşağıdaki şekilde özetlenmiştir.

Şekil 4.2: Özel okul şiddet modeli.

Bu modele göre özel okul öğencilerinde en çok görülen şddet türleri bedensel ve ruhsal şiddettir. Her iki şiddet türü de okul ortamı özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Bedensel şiddet türünde temel etken okul sosyal olanaklarının azlığı biçimimnde belirmiştir. Ruhsal şiddetin temelinde ise öğretmen etkeninin olduğu görülmektedir.

4.3 Demografik Özellikler ve Şiddet Türlerinin Karşılaştırılması

Bedensel şiddet ve ruhsal şiddet türleri ile cinsiyet, yıllık gelir düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve okul türü ayırma(discriminant) analizine tabi tutuldu. Burada amaç şiddet türleri ile yukarıdaki demografik özellikler arasında anlamlı bir ilşikinin olup olmadığının belirlenmesidir. Özel ve devlet okulu gurubunu oluşturan öğrencilerde görülen şiddet türleri çeşitli sosyoekonomik özelliklere göre

değişklik arz etmekte midir? Bu soruya ayırma analizi sonucunda cevap bulundu. Yapılan analizler sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Her iki okul türünde de benzer şiddet etkenleri tespit edilmiştir. Bu durumda H1 hipotezi doğrulanmaktadır. Fakat her iki okul türünde de okul etkeni başat çıkmış olmakla beraber okul etkeninin bileşenleri farklı bulunmuştur. Özel okullarda öğretmen ve sosyal olanakların azlığı bulunmuş olmasına karşın devlet okulunda şiddet türlerinin etkeni öğretmen davranışları olarak bulunmuştur.

Her iki okul türünde de bedensel ve ruhsal şiddet türleri ön plana çıkmıştır. Buna göre şiddet türlerinin benzer çıkacağını savunan H8 hipotezi doğrulanmış olmaktadır.

Şiddet türleri cinsiyete göre farklılaşmıyor, yani cinsiyete gör şiddet türü değişmiyor. Buna göre aksi durumu savunan H3 hipotezi gerçekleşmemiştir.

Yıllık gelir düzeyine göre şiddet türü değişiklik göstermiyor. Bunu savunan H5 hipotezi doğrulanmaktadır.

Anne ve baba eğitim düzeyine göre şiddet türünde değişiklik olmuyor. Bu durumda H4 hipotezi doğrulanıyor.

Ailedeki kardeş sayısı şiddet türünü etkilemiyor. H6 hipotezi bunu savunduğu için doğrulanmaktadır.

4.4 Demografik Özellikler ve Şiddet Etkenlerinin Karşılaştırılması

Şiddet etkenleri ile cinsiyet, yıllık gelir düzeyi, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi, kardeş sayısı ve okul türü ayırma(discriminant) analizine tabi tutulmuştur. Burada amaç şiddet etkenleri ile yukarıdaki demografik özellikler arasında anlamlı bir ilşikinin olup olmadığının belirlenmesidir. Özel ve devlet okulu gurubunu oluşturan öğrencilerde görülen şiddet türlerinde etken olan nedenler, çeşitli sosyoekonomik özelliklere göre değişklik arz etmekte midir? Bu soruya ayırma analizi sonucunda cevap bulunacaktır. Yapılan analizler sonucunda aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

Şiddet etkenleri cinsiyete göre farklılaşmıyor, yani cinsiyete göre şiddet türü değişmiyor. Buna göre aksi durumu savunan H3 hipotezi gerçekleşmiştir

Yıllık gelir düzeyine göre şiddet etkeni değişiklik göstermiyor. Bunu savunan H5 hipotezi doğrulanmaktadır.

Anne ve baba eğitim düzeyine göre şiddet etkeninde değişiklik olmuyor. H4 hipotezi doğrulanıyor.

Ailedeki kardeş sayısı şiddet etkenini etkilemiyor. H6 hipotezi bunu savunduğu için doğrulanmaktadır.

Her iki okul türünde de en az veya hiç görülmeyen şiddet türleri benzer çıkmıştır. Her iki grupta da cinsel ve sosyal şiddet türlerine kayda değer ölçüde rastlanmamıştır. Bu durumda H7 hipotezi doğrulanmaktadır.

Ailevi özellikler okul ortamı özelliklerinden sonra en çok etkili olan şiddet nedenidir. Bu nedenle H2 hipotezi doğrulanmaktadır.

Her iki okul türünde de başlıca şiddet etkeni okul ortamı özellikleri çıkmıştır. Kişisel özellikler etkeninin başat olacağını savunan H9 hipotezi doğrulanmamaktadır.

Okul ortamından memnun kalındığında yani okula bağlayıcı nedenler arttığında şiddet olayları azalmaktadır. Bu nedenle H10 hipotezi doğrulanmaktadır.

5 . TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada İstanbul ili Üsküdar ilçesinde bulunan beş adet devlet ve beş adet özel lise uygulama alanı seçilerek özel ve devlet liselerinde şiddete eğilim nedenleri ve şiddet etkenlerinin karşılaştırılması yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda ruhsal ve bedensel şiddet türlerinin en çok görülen şiddet türü olduğu ortaya çıkmıştır. Bu şiddet türlerinin başat etkenleri öğretmen ve sosyal olanaklar biçiminde belirlendi. Bu iki etken de okul ortamı özelliklerini ilgilendirdiği için bundan sonra yapılacak çalışmalarda şiddet etkeni olarak okul ortamı ve aile ortamı etkenlerinin ayrı ayrı incelenmesi şiddet davranışlarının nedenlerini daha detaylı belirlemede faydalı olabilir. Bu etkenleri bağımsız ve detaylı inceleyerek varılacak sonuçları şiddeti azaltma tedbirler kapsamında değerlendirmek mümkündür. Çalışmamızın sonucunda özellikle devlet okullarında öğretmen etkeninin şiddet davranışlarının kaynağı bakımından başat olması düşündürücüdür. Bu durum öğretmen eğitim politikamızdan sınıf içi öğretmen davranışlarına kadar pek çok konuda eğitim sistemimizin problemler içerdiğinin de bir göstergesidir. Bu alanda yapılacak çalışmaların artması sorunların çözümüne katkı sağlayacaktır. Özel okullarda sosyal olanakların azlığının başat etken olması, bu okulların öğrencileri sınav odaklı eğitmeleri veya başarıyı yakalamak amacıyla sosyal aktiviteleri azaltmaları biçiminde yorumlanabilir. Çünkü pek çok özel okul başarı yoluyla reklam yapabilmek amacıyla çok yoğun sınava hazırlık programları uygulayabilmektedir. Bu konuyla ilgili başlı başına yapılacak bir çalışma, durumun daha iyi izah edilmesini sağlayabilir. Araştırmada kullanılacak anketlerde ters soruların sayısının artması verilerin gerçekçi olma düzeyini artırmaktadır. Şiddet gibi ilk bakışta olumsuzluk uyandıran kavramların direk sorularla ölçülmesi dolaylı yoldan ölçmeye göre daha zordur. Çünkü çoğu cevaplayıcı kendinde veya yakın çevresinde değil de başkasında hata aramaya eğilimlidir. Bu alanda yapılacak çalışmalarda, bu hususun göz önünde bulundurulmasında yarar vardır. Çalışmanın sınırlılığından dolayı sanal şiddet ve sanal zorbalık ile ilgili anket soruları hazırlanmamıştır. Şiddet konusunu araştıran çalışmalarda bilgisayar, internet ve oyunlardan kaynaklanan şiddet davranışları da

araştırılmalıdır. Bundan sonra yapılacak çalışmalarda bu konuların özellikle araştırılması gerekiyor. Çünkü bilgi ve iletişim toplumu olma yolunda hızla mesafe kat eden ülkemizde bu gelişmenin sağlıklı olduğunu söylemek oldukça zordur. Bu çalışmalardan elde edilecek sağlıklı verilerin çoğunluğu gençlerden oluşan toplumumuzun zihnen sağlıklı ve dengeli gelişim göstermesine katkıları olacaktır.

5.1 Sonuç

Özel ve devlet liselerinde şiddete eğilim nedenleri ve şiddet etkenlerini karşılaştırmak amacıyla yapılan çalışmanın sonucunda her iki okul türünde şiddete eğilim nedeni okul ortamına ait özellikler, ailevi özellikler ve kişilik özellikleri olarak belirmiştir. Bu etkenlerin bileşenleri arasında yapılan çok değişkenli analizler sonucunda, devlet okulunda görülen bedensel ve ruhsal şiddet türlerinin en belirgin etkeni okul ortamı özelliklerine ait olan öğretmen etkenidir. Özel okul grubunda görülen bedensel şiddet türünün temel nedeni okul ortamı özelliklerine ait olan okul sosyal olanaklarının azlığıdır. Yine bu grupta görülen ruhsal şiddet türünün temel nedeni okul ortamı özelliklerine ait olan öğretmen etkenidir. Her iki grupta da temel şiddet etkeni okul ortamına ait özelliklerdir.

5.2 Öneriler

Bu çalışmanın sonucunda ulaşılan bulgulara dayanarak, okul ve aile ortamında şiddet davranışlarını düzeltmeye yönelik olarak aşağıdaki önlemlerin uygulanmasının faydalı olacağı düşünülmektedir.

1. Okullar, öğretmen ve personeline, öğrencilere duyarlı olma ve onlarla sağlıklı sosyal ilişkiler kurma olanağı sağlamalıdır.

2. Okullar, sosyal ve sportif becerileri geliştirmeli, böylece öğrencilerin enerjilerini doğru yöne kanalize etme imkanı sağlamalıdır.

3. Okullar, öğrencilere okulda ve toplumda anlamlı katılımda bulunma ve sorumluluk alma fırsatları sunan sosyal etkinlikler düzenlemelidir.

4. Okullar, yönetici ve öğretmenlerini ergen psikolojisi ve ergeni anlama, onunla iletişime geçme yollarını güncel bilgilerle yenileyen hizmet içi eğitime tabi tutmalıdır.

5. Okulların, şiddet davranışlarını önleyici ve azaltıcı plan ve programlarının yapılıp uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir.

6. Aileler, çocularıyla çok küçük yaşlardan başlayarak sevgi temeline dayalı iletişim yolunu belirlemelidir.

7. Aileler, gündelik yaşamlarında en önemli işlerinin, çocuklarının dünyalarına girebilmek ve onları anlayarak sevmek olduğunun bilincinde olmalıdır.

8.Aileler, başta anne ve baba olmak üzere sağlıklı iletişim ve empatiyi bizzat yaşayarak çocuklarına örnek olmalıdırlar.

9. Gençler arasında şiddeti azaltmaya yönelik faaliyetler kapsamında, ev ve okul ortamında karakter eğitimi planlaması yapılmalıdır.

10.Şiddeti önlemek ve azaltmak için yerel yönetimlerce de, bu konuda yetkili kişilere seminer ve konferans etkinlikleri düzenleme olanakları sağlanarak halkın bilinçlenmesine katkıda bulunulmalıdır.

KAYNAKLAR

Atayman, V.,2002. "Martin Scorsese Şiddetin Yapıları" Şiddetin Mitolojisi, İstanbul: Akademi Yay.

Avcı, Ü., Burcum, D., 2006. "Okulda Şiddete Büyük Gözaltı", Milliyet Gazetesi, 25- 26. 03.2006

Avrupa Konseyi Avrupa Yerel ve BölgeseI Yetkililer Kongresi Gençlik ve Spor Müdürlüğü Okul, Okul Dışı ve Yüksek Öğretim Müdürlüğü, 2002. Okullarda Şiddetin Önlenmesi ve Şiddetle Mücadele İçin Yerel Ortaklıklar Konferansı Sonuç Bildirgesi, Strasbourg, Fransa (yayımlanmamış).

Balcı, F., Yücel A.B.,Türer N., Fagan P., 2005. "Amerikan Hükümetinin Çocuk Suçlarını Önlemedeki Rolü Ne Olmalıdır?"

Bettencourt, B. A., Miller, N.,1996. "Gender Differences in Aggression as a Function of Provocation : A Meta-Analysis", Psychological Bulletin. 119 : 3, 422 - 447.

Bjorkquist, K., 1994. "Sex Differences in Physical Verbal and Indirect Aggression" Review of Recent Research. 30: 3-4. 177 -188."

Bottger, A., 1997. Panikmache Oder "Bittere Wahrheit"? Uberlegungen und Forschungsergebnisse Zum Thema "Gewalt in Schulen", Empirische Paedagogik, 11 (2),181-194.

Bourduin, Charles M. , Cindy M. ve Schaeffer, 1998. Violent Offending in Adolescence: Epidemology, Correlates, Outcomes, and Treatment

Brier, N., 1995."Predicting Antisocial Behavior in Youngsters Displaying Poor Academic Achievement: A Review of Risk Factors", Developmental and Behavioral Pedisatricts, 16, p.271-276

Buka, S., Felton, E., 1993. "Early Determinants of Delinquency and Violence", Health Affairs, 12 (4), p. 46-64

Caims, R. N., Beverley D. C., Holly J. N., 1989. "Early School Dropout: Configurations and Determinants", Child Development, 60 (6), p.1437-1452

Conger, R. D., 1976."Social Control and Social Learning Models of Delinquent Behaviour: A Synthesis", Criminology, 14, p. 17-40.

Çınkır, Ş., 2006. "Okullarda Zorbalık: Türleri, Etkileri ve Önleme Stratejileri", 1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve AlınabilecekTedbirler Sempozyumu (28-31 Mart 2006), İstanbul.

Çifter, İ., 1970. "Türk Toplumunda Agresyonun Yönelimi", V. Milli Nöro-Psikiyatri Kongresi, İzmir, Ege Üniversitesi Matbaası, 23 - 43.

Debarbieux, E. , 2003. "School Violence and Globalisation", Journal of Educational Administration, 41: 6, p.582-602.

Diepold, B., Krannich, S., Sanders, M., Ratzke, K., Cierpka, M. , 1997. Uber Aggression und Gewalt Bei Kindern in Unterschiedlichen Kontexten, Praxis Kinderpsychologie und Kinderpsychiatrie, 46, 153-168.

Dündar, Can, 1996. "Televizyon ve Şiddet", Şiddet, **Cogito**, sayı 6-7, İstanbul: Yapı Kredi Yay. s. 385-390

Earls, F. J. , 1994. "Violence and Today's Youth", Critical Issues for Children and Youth, 4 (3): 4-23.

Embry, D., Daniel, J.F., Alexander T. V., Kenneth ,E. P., Henry, A. ,1996. "Peace Builders: A Theoretically Driven, Schoolbased Model for Early Violence Prevention", American Journal of Preventive Medicine, 12, p. 91-100.

Eron, L. D. , Rowell ,H., 1993. "The Stability of Aggressive Behavior Even Unto the Third Generation", Handbook of Developmental Psychopathology, (Ed. M. Lewis ve S.M. Miller), (pp.147-156). NY: Plenum.

Ertan, Y., Ardalı, C., 1996. Saldırganlık, Şiddet ve Terörün Psikososyal Yapıları, Cogito-Üç Aylık Düşünce Dergisi, (6-7), 143-163.

Fagan, P. F., 1996."Disintegration of The Family is The Real Root Cause of Violent Crime", USA Today (Magazine), v124 n2612 p36(3).

Fagan, Patric ,1995. "The Real Root Cause of Violent Crime", Vital Speeches of the Day**,** Vol. 62, issue 5. p.157-159.

Farrington, D.P. ,1998. "Predictors, Causes, and Correlates of Male Youth Violence", pp.421-475

Flannery, D.J. ,1997. "School Violence: Risk, Preventive Intervention, And Policy"

Fraser, M.W. ,1996. "Aggressive Behavior in Childhood and Early Adolescence: An Ecological-Developmental Perspective on YouthViolence", SocialWork, 41, p.347-361.

Furlong, Michael ve Gale Morrison, 2000., "The School in School Violence: Definitions and Facts", Journal of Emotional and Behavioral Disorders, 8(2), p.71-81.

Garret, D., 1995. "Violent Behaviors Among African- American Adolescents", Adolescence, 30 (117), 209-216.

Ge, X.,Donnellan,M.B.,Wenk ,E., 2001. "The Development of Persistent Criminal Offending in Males", Criminal Justice and Behavior, Vol. 28: 6, p.731-755.

Gibbons, D., 1981. Delinquent Behavior, Englewow Cliffs, NT: Prentice-Hall

Goddard, C., Hiller ,P., 1993. "Child Sexual Abuse; Assault in a Violent Context", Australian Journal of Social Issues 28:, p.20-33.

Gumpel, T. P., Meadan, H., 2000. "Children's Perceptions Of School-Based Violence", British Journal of Educational Psychology, 70, 391- 404.

Gürkaynak, İ., 1979. Sosyo-Ekonomik Düzey ve Çocuk, Kelaynak Yayınevi.

Günday, Selahattin , 29. 05. 2006. "5 Ayda 14 öğrenci Öldürüldü", Hürriyet gazetesi.

Hagan, J., Simpson,J., 1978. "Ties That Bind: Conformity and the Social Control of Student Discontent", Sociology and Social Research 61, p.520-536.

Hawkins, J. D., Herrenkohl, T., Farrington,D., Devon, D. B., Richard, F.C.,Tracy, W. H., 1998. "A Review of Predictors of Youth Predictors", "Serious and Violence Juvenile Offenders: Risk Factors and Successful Interventions, p. 106-147 (ed. R. Loeber ve D.P. Farrington) Thousand Oaks, CA: Sage.

Henry, S. , 2000. "What is School Violence? An Integrated Definition", ANNALS, AAPSS, 567, p. 16-30

Hernandez, T., Seem,S. (2004), "A Safe School Climate: A Systemic Approach and the School Counselor", Professional School Counseling, Vol. 7, Iss. 4, p.256-262.

Hindelang, M. J., 1973. "Causes of Delinquency: A Partial Replication and Extension**",** Social Problems, 20, p. 471- 487.

Hirschi, T. ,1969. Causes of Delinquency, Berkeley: University of California Press.

Hirschi, T., Hindelang,M.J., 1977."Intelligence and Delinquency: A Revisionist Review", American Sociological Review, 42, p. 571-587.

Işık, H., 2006. "Çocuk Suçluluğu ve Okullar İle İlişkisi", 1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu (28-31 Mart 2006), İstanbul, 70-79.

Jenkins, P.H, 1995. "School Delinquency and School Commitment", Sociology of Education, 68: 3, p.221.

Jenkins, P.H. ,1997. "School Delinquency and The School Social Bond", Journal of Research im Crime and Delinquency, Vol. 34, No 3., p.337-367.

Kandel, Elizabeth ve Sarnoff A. Mednick , 1991. "Perinatal Complications Predict Violence Offending", Criminology, 29, p.519-529.

Kızmaz, Z.,2006. "Okullardaki Şiddet Davranışının Kaynakları Üzerine Kuramsal Bir Yaklaşım", C.Ü Sosyal Bilimler Dergisi, Mayıs 2006, Cilt 30.

Knight, G.P.,1996. "Concerns About Drawing Causal Inferences From Meta Analyses: An Example in the Study of Gender Differences in Aggression",Psychological Bulletin. 119 : 3, 410 - 421.

Korkut, F. ,2004. Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Ankara, Anı Yayıncılık.

Kramer, R.C. ,2000. The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science, Vol. 567, No. 1, 123-139.

Krug, E., Mercy, J.,Dahlberg,L.,Zwi,A.(2002),The world report on violence and health,*The Lancet*, Volume 360, Issue 9339, Pages 1083-1088

Kulaksızoğlu, A. , 1999. Ergenlik Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Leukefeld, C. G., T.K. Logan, R.R. Clayton, C. Martın, R. Zimmerman, A. Cattarello, R. Milich ve D. Lynmam ,1998. "Adolescent Drug Use, Delinquency, and Other Behavior, Delinquent Violent Youth: Theory and Interventions**,** p. 98-129 .

Merwin, R. M., Ellis, J. B., 2004. "Children's Reasons for Living, Self-esteem, and Violence", Archives of Suicide Research, 8:251–261.

Moffitt, Terrie E.,1993. "Life-Course-Persistent and Adolescent-Limited Antisocial Behavior: A Developmental Taxonomy", Psychological Review, 100, p. 674-701.

Moffitt, Terrie E.,1990. "The Neuropsychology of Juvenile Delinquency: A Critical Review. Crime and Justice: A Review of the Literature, p.(Ed. M.Tonry & N. Morris), Chicago: University of Chicago Press.

Monroe, M.L., Leonard, D.E., Leopold, O.W. and Huesmann, L.R., 1977. "Growing Up To Be Violent" A Longitudinal Study of the Development of Aggression, Pergamon Press Inc.

National Center for Education Statistics, 1998. "Violence and Discipline Problems in U.S. Public Schools: 1996-97", Statistical Analysis Report, March 1998, Washington DC, 5-12.

Ögel, K., Tarı,İ.,Eke,C.Y., 2005. Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme,İstanbul.

Ö**ğülmüş, S**., 1995. Okullarda (Liselerde) Şiddet ve Saldırganlık (Araştırma Raporu), A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi (yayımlanmamış).

Özcebe, H., 2002. "Birinci Basamakta Adolesan Sorunlarına Yaklaşım", Sted, Cilt 11-Sayı 10, Ankara, 374-377.

Raine, Adrian, Patricia A. Brennan ve Sarnoff A. Mednick , 1994. "Birth Complications Combined with Early Maternal Rejection at Age 1 Year Predispose to Violent Crime at Age 18 Years", Archives of General Psychiatry, 51, p.984-988.

Riley, K. Jack, 1998. "Homicide and Drugs. A Tale of Six Cities", Homicide Studies, Vol. No. 2, p.176-205.

Robins, L., 1966. Deviant Children Grown up: A Sociological and Psychiatric Study of Sociopathic Personality. Baltimore: Williams &Wilkins.

Robins, L. N., 1979. "Sturdy Childhood Predictors of Adult Antisocial Behavior: Replications From Longitudinal Studies", In J.E. Barrett, R.M. Rose, & G.L. Klerman(Eds), Stress and mentaldisorder (pp. 219–235), NewYork: Raven.

Salts, Connie J., Lindholm,B.W, Goddard,H.W., Duncan,S., 1995."Predictive Variables of Violent Behavior in Adolescent Males". Youth and Society, 26(3), p.377-399.

Sanders, Barry, 1999. **Öküz'ün A'sı**, İstanbul: Ayrıntı Yay.

Sezgin, F., Özok, D., 2006."Okulda Şiddet Olgusunun W. Glasser'in Seçim Kuramına Göre Açıklanması", 1. Şiddet ve Okul: Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Sempozyumu (28-31 Mart 2006), İstanbul, 220-235.

Siegel, Larry J. , 1989. Criminology**,** St.Paul: West Pub. Company.

Smith, D.C., Sandhu,D.S, 2004. "Toward a Positive Perspective on Violence Prevention in Schools: Building Connections", Journal of Counselling and Development, Vol. 8, p.287-293.

Smith, D. L., Smith, B. J. , 2006. "Perceptions of Violence: The Views of Teachers Who Left Urban Schools", The High School Journal - Feb/Mar 2006, 34-42.

Sprott, J.B., 2004. "The Development of Early Delinquency: Can Classroom and School Climates Make a Difference?", p. 553-572.

Stanley, J., Goddard,C. Child Abuse Review, Volume 13, Number 4, July 2004 , pp. 246-262(17).

Sydlitz, R., Jenkins, P., 1998. "The Influence of Families, Friends, Schools, and Community on Delinquent Behavior", Delinquent Violent Youth: Theory and Interventions, p. 53-98 (ed. Thomas P. Gullotta v.d.), Thousand Oaks: Sage Pub.

Şubatlı, T., Akgöngür, İ., Öztürk,H., Uruş, A., İnan,M. ve Aydoğdu,B. ,2006. " Liselerde Neler Oluyor", Vatan Pazar, 26.02. 2006, s.15.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu. Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları. Ankara, 1995.

Tekçi, M., 2004. "Türkiye'de Eğitimin Suçla İlgili Dışsallıkları", Eğitim Araştırmaları, 4(16), 138-146.

Tezcan, Mahmut, 1996. "Bir Şiddet Ortamı Olarak Okul", **Cogito**, Sayı, 6-7,s.105-108, İst.:Yapı Kredi Yay.

Theriot, M. T., Dulmus, C. N., Sowers, K. M., Johnson, T. K., 2005. "Factors Relating To Self-Identitification Among Bullying Victims", Children and Youth Services Review, 27, 979-994.

Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük ,2005. 10. Baskı, Ankara, Turk Dil Kurumu Yayınları, 549.

Walker, H. M., Geoff ,C., Ramsey E., 1995. Anti-social Behavior in School: Strategies and Best Practices. Pacific Grove, CA:Brooks/Cole.

Welsh, W.N., 2000. "The Effects of School Climate on School Disorder" ANNALS**,** 567 p.88-107.

EKLER

EK A.1: Analiz verilerinin kodları.

EK A.2: Öğrenci anketi.

EK A.3: Öğretmen anketi.

EK A.4: Kişilik özellikleri faktör analizi (devlet okulu).

EK A.5: Ailevi özellikler faktör analizi (devlet okulu).

EK A.6: Okul ortamı özellikleri faktör analizi (devlet okulu).

EK A.7: Bedensel şiddet faktör analizi (devlet okulu).

EK A.8: Ruhsal şiddet faktör analizi (devlet okulu).

EK A.9: Kişilik özellikleri faktör analizi (özel okul).

EK A.10: Ailevi özellikler faktör analizi (özel okul).

EK A.11: Okul ortamı özellikleri faktör analizi (özel okul).

EK A.12: Bedensel şiddet faktör analizi (özel okul).

EK A.13: Ruhsal şiddet faktör analizi (özel okul).

EK A.14: Devlet okulu regresyon analizi sonuçları.

EK A.15: Özel okul regresyon analizi sonuçları.

EK A.16: Öz değer ve Wilks' Lambda değerleri.

EK A.17: Valilik onay belgesi.

EK A.18: Milli Eğitim Müdürlüğü onay belgesi.

EK A.1

ŞİDDET TÜRLERİ

BEDENSEL ŞİDDET (B)

B1-Öğrenci, arkadaşlarına vurur ve/veya onlara tekme atar.
B2-Öğrenci, arkadaşlarını iter ve / veya onları çimdikler.
B3- Öğrenci arkadaşlarını yaralar ya da yaralamaya çalışır.
B4- Öğrenci, arkadaşlarıyla kavga eder.
B5- Öğrenci, bilgisayarda savaş ve dövüş oyunlarına meraklıdır.
B6- Öğrenci, yanında çakı, çakmak , zincir vb. aletler bulundurur.
B7- Öğrenci, arkadaşlarının saçlarını ve / veya kulaklarını çeker.

RUHSAL VE SÖZLÜ ŞİDDET (R)

R1-Öğrenci, arkadaşlarını tehdit eder.
R2-Öğrenci, arkadaşları ile yüksek sesle (bağırarak) konuşur.
R3-Öğrenci, bazı arkadaşlarını kendi arkadaş grubuna dahil etmek istemez ve /veya bazı arkadaşlarını grubundan dışlar.
R4- Öğrenci, arkadaşlarıyla alay ederek onları kızdırır.
R5- Öğrenci, arkadaşlarına incitici lakaplar takar.
R6- Öğrenci, arkadaşlarını aşağılar ve arkadaşlarının gururunu kırar.
R7- Öğrenci, arkadaşlarına küfür eder.
R8-Öğrenci, zihinsel ya da bedensel engeli olan kimseleri (arkadaşları ve / veya bir başkası) ya da yaşlıları sözle küçük düşürür.
R9-Öğrenci arkadaşlarına ve /veya kendinden küçük öğrencilere onları korkutma amaçlı sözler sarf eder, hikayeler anlatır vb.

SOSYAL ŞİDDET (S)

S1- Öğrenci, hayvanlara bilerek ve isteyerek zarar verir, hayvanların canını yakacak oyunlar yaratır, sakalar yapar.
S2- Öğrenci, kendi eşyalarına bilerek ve isteyerek zarar verir.
S3- Öğrenci, başkalarının eşyalarına bilerek ve isteyerek zarar verir.
S4- Öğrenci, kamu mallarına bilerek ve isteyerek zarar verir.
S5- Öğrenci, hırsızlık yapar.

CİNSEL ŞİDDET (C)

C1- Öğrenci, muhtelif yerlere (sıra, masa, duvar vb.) cinsel içerikli yazı yazar veya şekil çizer.
C2- Öğrenci, (kız ve / veya erkek) arkadaşlarına cinsellik içeren lakap takar.
C3- Öğrenci, (kız ve / veya erkek) arkadaşlarına (ve /veya kendinden küçüklere) cinsel içerikli davranışta (taciz) bulunur.
C4- Öğrenci, cinsel içerikli hareketler yapar.
C5- Öğrenci cinsellik içeren şarkı veya şiirler söyler veya okur.

ŞİDDET ETKENLERİ

KİŞİSEL ÖZELLİKLER (K)

K1-Yeni bir şey öğrenirken zorluk yasıyorum.
K2-Herhangi bir konuya konsantre olmakta (dikkatimi toplamakta) zorlanıyorum.
K3- Sürekli olarak kullanmak zorunda olduğum ilaçtan dolayı okuldaki sosyal faaliyetlere katılmam zorlaşıyor.
K4- Yasım büyüdükçe vücudumda oluşan değişikliklerden rahatsızlık duyuyorum.
K5-Çok sevdiğim bir arkadaşımı, başkalarıyla paylaşmaktan rahatsızlık duyarım.
K6- Bana ait herhangi bir eşyayı, bir başkasıyla paylaşmaktan rahatsızlık duyarım.
K7- Benden yaşça büyük insanların beni anlamadığını düşünüyorum.
K8- Yaşıtlarımın beni anlamadığını düşünüyorum.
K9-Ailemin beni anlamadığını düşünüyorum.
K10- Sürekli olarak yalnız kalmak isterim.

AİLEVİ ÖZELLİKLER (A)

A1-Evde annem ve babam birbirleriyle bağırarak (yüksek sesle) konuşurlar
A2- Babam çok sinirlendiğinde anneme fiziksel şiddet uygular.(vurmak, tokat atmak vb.)
A3-Annem çok sinirlendiğinde babama fiziksel şiddet uygular.(vurmak, tokat atmak vb.)
A4- Annem ve/veya babam yaramazlık / hata yaptığım zaman beni azarlarlar.
A5-Anne ve / veya babam, isleri çok yoğun olduğu için benimle az ilgilenirler.
A6-Anne ve / veya babam, (işleri çok yoğun olmasına rağmen) ihtiyacım olduğunda ödevlerime yardımcı olurlar. (TERS SORU)
A7- Anne ve /veya babamla sıkıntılarımı, sorunlarımı paylaşırım. (TERS SORU)
A8- Evde, istediğim kadar TV seyredebilirim.
A9- Annemin ve / veya babamın, bana istediğim şeyleri almaları için ağlarım ve /veya küserim.

OKUL ORTAMINA AİT ÖZELLİKLER (O)

O1-Okulda, arkadaşlarım ve /veya diğer öğrenciler tarafından sözlü şiddete (hakarete) uğrarım.
O2-Okulda, bazı öğretmen ve/ veya idareciler bana sözlü şiddet uygularlar.
O3-Öğretmenim (öğretmenlerim) beni notla tehdit eder.
O4- Öğretmenim (öğretmenlerim), sınıfımızdaki öğrenciler arasında ayrım yapar.
O5- Hata yaptığım zaman, öğretmenim (öğretmenlerim), bana fiziksel şiddet uygularlar.
O6- Okulda ihtiyaç duyduğumda, psikolojik danışma ve rehberlik yardımı alabiliyorum (TERS SORU).
O7- Okulda, ders dışında kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere de yer verilir (TERS SORU)
O8- Okul çevresinde uyuşturucu madde, sigara, hap vs. satan insanlar bulunur.
O9- Okul çevresinde yolumuzu kesip harçlıklarımızı bizden zorla alan (haraç kesen) kişi ve /veya gruplar (çeteler) bulunur.
O10-Okula gidip gelirken (okul yolunda) tanımadığım kişilerin bana kötülük yapmalarından korkarım.
O11-Okul civarında bulunan internet cafe vb. yerlere fırsat buldukça uğrarım.
O12-Sınıfımız çok kalabalık olduğu için öğretmenim (öğretmenlerim) bana zaman ayırmakta zorlanır.

CK-Cevap Kodları:

1.Hiç bir zaman
2.Çok nadir

3.Bazen
4.Sık sık
5.Sürekli (Her zaman)

AED - Anne Eğitim Düzeyi

1. ( ) Hiçbir okul mezunu değil
2. ( ) İlkokul mezunu
3. ( ) Ortaokul/lise mezunu
4. ( ) Yüksek okul mezunu
5. ( ) İleri eğitim görmüş (master, doktora)

BED - Baba Eğitim Düzeyi

1. ( ) Hiçbir okul mezunu değil
2. ( ) İlkokul mezunu
3. ( ) Ortaokul/lise mezunu
4. ( ) Yüksek okul mezunu
5. ( ) İleri eğitim görmüş (master, doktora)

YGD- Yıllık Gelir Düzeyi

1. ( ) 6499 TL veya daha az.
2. ( ) 6500-9799 TL. arası
3. ( ) 9800-13999 TL. arası
4. ( ) 14000-28999 TL. arası
5. ( ) 29000 TL. veya daha çok.

OK-Okul Kodu:

1.Devlet Lisesi
2.Özel Lise

C-Cinsiyet

1.Erkek
2.Kız

KS-Kardeş Sayısı:

1.Yok , 2.1 , 3.2, 4.3, 5. 4 veya daha fazla

EK A.2

ÖĞRENCİ ANKETİ

Öğrencinin Adı-Soyadı:
Okulu:

	Hiç bir zaman	Çok nadir	Bazen	Sık sık	Her zaman
Herhangi bir konuya konsantre olmakta (dikkatimi toplamakta) zorlanırım.					
Bana ait herhangi bir eşyayı, bir başkasıyla paylaşmaktan rahatsızlık duyarım.					
Okulda, arkadaşlarım ve /veya diğer öğrenciler tarafından sözlü şiddete (hakarete) uğranm.					
Anne ve / veya babam, yaramazlık/hata yaptığım zaman beni azarlarlar.					
Ögretmenim (oğretmenlerim) beni notla tehdit eder.					
Evde istediğim kadar TV seyredebilirim.					
Okul çevresinde yolumuzu kesip harçlıklrımızı bizden zorla alan (haraç kesen) kişi ve /veya gruplar (çeteler) bulunur.					
Evde annem ve babam birbirleriyle bağırarak (yüksek sesle) konuşurlar.					
Yasım büyüdükçe vücudumda oluşan değişikliklerden rahatsızlık duyuyorum.					
Okulda ihtiyaç duyduğumda, psikolojik danışma ve rehberlik yardımı alabiliyorum (TS).					
Yaşıtlarımın beni anlamadığını düşünüyorum.					
Okul çevresinde uyuşturucu madde, sigara, hap vs. satan insanlar bulunur.					
Okula gidip gelirken (okul yolunda) tanımadığım kişilerin bana kötülük yapmalarından korkarım.					
Annem çok sinirlendiğinde babama fiziksel şiddet uygular (vurmak, tokat atmak vb.).					
Sürekli olarak kullanmak zorunda olduğum ilaçtan dolayı okuldaki sosyal faaliyetlere katılmada zorluk yaşıyorum.					
Ailemin beni anlamadığını düşünüyorum.					
Anne ve / veya babam, (işleri çok yoğun olmasına rağmen) ihtiyacım olduğunda ödevlerime yardımcı olurlar. (TS).					
Babam çok sinirlendiğinde anneme fiziksel şiddet uygular (vurmak, tokat atmak vb.).					

Öğretmenim (öğretmenlerim), sınıfımızdaki öğrenciler arasında ayrım yapar.						
Okul civarında bulunan internet cafe vb. yerlere fırsat buldukça uğrarım.						
Sürekli olarak yalnız kalmak isterim.						
Çok sevdiğim bir arkadaşımı, başkalarıyla paylaşmaktan rahatsızlık duyarım.						
Anne ve / veya babam, isleri çok yoğun olduğu için benimle az ilgilenirler.						
Okulda, bazı öğretmen ve/ veya idareciler bana sözlü şiddet uygularlar.						
Yeni bir şey öğrenirken zorluk yaşıyorum.						
Sınıfımız çok kalabalık olduğu için öğretmenim bana zaman ayırmakta zorlamr.						
Anne ve /veya babamla sıkıntılarımı, sorunlarımı paylaşırım. (TS)						
Hata yaptığım zaman, öğretmenim (öğretmenlerim), bana fiziksel						
Benden yaşça büyük insanların beni anlamadığını düşünüyorum.						
Annemin ve / veya babamın, bana istediğim şeyleri almaları için ağlarım ve /veya küserim.						
Okulda, ders dışında kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere de yer verilir. (TS)						

	Hiç bir okul mezunu değil	İlkokul mezunu	Ortaokul / Lise mezunu	Yüksekokul mezunu	İleri eğitim görmüş (master, doktora)
Annenizin eğitim durumu?					
Babanızın eğitim durumu?					

	6.499 TL veya daha az	6.500 - 9.799 TL arası	9.800 - 13.999 TL arası	14.000 - 28.999 TL arası	29.000 TL veya daha çok
Ailenizin yıllık geliri nedir?					

EK A.3

ÖĞRETMEN ANKETİ

Öğrencinin Adı-Soyadı:
Okulu:
Sınıfı:

	Hiç bir zaman	Nadiren	Bazen	Sık sık	Her zaman
Öğrenci, arkadaşlarına vurur ve/veya onlara tekme atar.					
Öğrenci, arkadasşlarını tehdit eder.					
Öğrenci, hayvanlara bilerek ve isteyerek zarar verir, hayvanlann canını yakacak oyunlar yaratır, şakalar yapar.					
Öğrenci, arkadaşlarını iter ve / veya onları çimdikler.					
Öğrenci, bazı arkadaşlarını kendi arkadas. grubuna dahil etmek istemez ve /veya bazı arkadaşlarını grubundan dışlar.					
Öğrenci, muhtelif yerlere (sıra, masa, duvar vb.) cinsel içerikli yazı yazar veya şekil					
Öğrenci, zihinsel ya da bedensel engeli olan kimseleri ya da yaşlıları sözle küçük düşürür.					
Öğrenci, kamu mallarına bilerek ve isteyerek zarar verir.					
Öğrenci, arkadaşlarının saçlarnı ve / veya kulaklarını çeker.					
Öğrenci, arkadaşlarına incitici lakaplar takar.					
Öğrenci, arkadaşlarıyla kavga eder.					
Öğrenci, arkadaşlarını aşağılar ve arkadaşlarının gururunu kırar.					
Öğrenci, arkadaşlarıyla alay ederek onları kızdırır.					
Öğrenci, hırsızlık yapar.					

Öğrenci arkadaşlarına ve /veya kendinden küçük öğrencilere onları korkutma amaçlı sözler sarfeder, hikayeler anlatır vb.					
Öğrenci, bilgisayarda savaş ve dövüş oyunlarına meraklıdır.					
Öğrenci, (kız ve / veya erkek) arkadaşlarına (ve /veya kendinden küçüklere) cinsel içerikli davranışta (taciz) bulunur.					
Öğrenci, kendi eşyalarına bilerek ve isteyerek zarar verir.					
Öğrenci cinsellik içeren şarkı veya şiirler söyler veya okur.					
Öğrenci arkadaşlarını yaralar ya da yaralamaya çalışır.					
Öğrenci, başkalarının eşyalarına bilerek ve isteyerek zarar verir.					
Öğrenci, arkadaşları ile yüksek sesle (bağırarak) konuşur.					
Öğrenci, yanında çakı, çakmak,zincir vb. alet getirir.					
Öğrenci, arkadaşlarına küfür eder.					
Öğrenci, cinsel içerikli hareketler yapar.					

EK A.4

Çizelge A.4: Kişilik özellikleri faktör analizi (devlet okulu).

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,743
Bartlett's Test of Sphericity		213,341
		28,000
	Sig.	,000

Rotated Component Matrix[a]		
	Component	
	1	2
K9-Ailemin beni anlamadığını düşünüyorum.	,777	,129
K7- Benden yaşça büyük insanların beni anlamadığını düşünüyorum.	,767	,005
K10- Sürekli olarak yalnız kalmak isterim.	,689	,039
K8- Yaşıtlarımın beni anlamadığını düşünüyorum.	,602	,364
K2-Herhangi bir konuya konsantre olmakta (dikkatimi toplamakta) zorlanıyorum	,368	,293
K1-Yeni bir şey öğrenirken zorluk yasıyorum	,028	,807
K4- Yasım büyüdükçe vücudumda oluşan değişikliklerden rahatsızlık duyuyorum.	,034	,751
K5-Çok sevdiğim bir arkadaşımı, başkalarıyla paylaşmaktan rahatsızlık duyarım.	,337	,559
Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.		
a. Rotation converged in 3 iterations.		

EK A.5

Çizelge A.5: Ailevi özellikler faktör analizi (devlet okulu).

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,685
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	97,942
	df	10,000
	Sig.	,000

Rotated Component Matrix[a]		
	Component	
	1	2
A1-Evde annem ve babam birbirleriyle bağırarak (yüksek sesle) konuşurlar	,780	,036
A4- Annem ve/veya babam yaramazlık / hata yaptığım zaman beni azarlarlar.	,774	,112
A5-Anne ve / veya babam, isleri çok yoğun olduğu için benimle az ilgilenirler.	,635	,311
A6-Anne ve / veya babam, (işleri çok yoğun olmasına rağmen) ihtiyacım olduğunda ödevlerime yardımcı olurlar. (TERS SORU)	,091	,823
A7- Anne ve /veya babamla sıkıntılarımı, sorunlarımı paylaşırım. (TERS SORU)	,184	,820
Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.		
a. Rotation converged in 3 iterations.		

EK A.6

Çizelge A.6: Okul ortamı özellikleri faktör analizi (devlet okulu).

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,651
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	176,230
	df	36,000

Rotated Component Matrix[a]			
	Component		
	1	2	3
O3-Öğretmenim (öğretmenlerim) beni notla tehdit eder.	,823	,031	,039
O4- Öğretmenim (öğretmenlerim), sınıfımızdaki öğrenciler arasında ayrım yapar.	,746	,172	-,120
O2-Okulda, bazı öğretmen ve/ veya idareciler bana sözlü şiddet uygularlar.	,674	,230	,335
O11-Okul civarında bulunan internet cafe vb. yerlere fırsat buldukça uğrarım.	,443	-,094	,041
O10-Okula gidip gelirken (okul yolunda) tanımadığım kişilerin bana kötülük yapmalarından korkarım.	-,065	,793	,057
O1-Okulda, arkadaşlarım ve /veya diğer öğrenciler tarafından sözlü şiddete (hakarete) uğrarım.	-,004	,682	,095
O12-Sınıfımız çok kalabalık olduğu için öğretmenim (öğretmenlerim) bana zaman ayırmakta zorlanır.	,326	,579	-,083
O7- Okulda, ders dışında kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere de yer verilir (TERS SORU)	,216	,056	,762
O6- Okulda ihtiyaç duyduğumda, psikolojik danışma ve rehberlik yardımı alabiliyorum (TERS SORU).	-,096	,020	,760

EK A.7

Çizelge A.7: Bedensel şiddet faktör analizi (devlet okulu).

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,816
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	270,882
	df	10,000
	Sig.	,000

Component Matrix[a]	
	Component
	1
B4- Öğrenci, arkadaşlarıyla kavga eder.	,843
B2-Öğrenci, arkadaşlarını iter ve / veya onları çimdikler.	,835
B1-Öğrenci, arkadaşlarına vurur ve/veya onlara tekme atar.	,793
B7- Öğrenci, arkadaşlarının saçlarını ve / veya kulaklarını çeker.	,751
B5- Öğrenci, bilgisayarda savaş ve dövüş oyunlarına meraklıdır.	,603
Extraction Method: Principal Component Analysis.	
a. 1 components extracted.	

EK A.8

Çizelge A.8: Ruhsal şiddet faktör analizi (devlet okulu).

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,741
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	272,035
	df	10,000
	Sig.	,000

Component Matrix[a]	
	Component
	1
R5- Öğrenci, arkadaşlarına incitici lakaplar takar.	,835
R4- Öğrenci, arkadaşlarıyla alay ederek onları kızdırır.	,817
R6- Öğrenci, arkadaşlarını aşağılar ve arkadaşlarının gururunu kırar.	,787
R2-Öğrenci, arkadaşları ile yüksek sesle (bağırarak) konuşur.	,671
R3-Öğrenci, bazı arkadaşlarını kendi arkadaş grubuna dahil etmek istemez ve /veya bazı arkadaşlarını grubundan dışlar.	,660

EK.A.9

Çizelge A.9: Kişilik özellikleri faktör analizi (özel okul).

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,692
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	192,395
	df	28,000
	Sig.	,000

Rotated Component Matrix[a]		
	Component	
	1	2
K7- Benden yaşça büyük insanların beni anlamadığını düşünüyorum.	,841	,036
K8- Yaşıtlarımın beni anlamadığını düşünüyorum.	,680	,002
K9-Ailemin beni anlamadığını düşünüyorum.	,596	,191
K5-Çok sevdiğim bir arkadaşımı, başkalarıyla paylaşmaktan rahatsızlık duyarım.	,572	,257
K4- Yasım büyüdükçe vücudumda oluşan değişikliklerden rahatsızlık duyuyorum.	,487	,153
K2-Herhangi bir konuya konsantre olmakta (dikkatimi toplamakta) zorlanıyorum	,025	,808
K1-Yeni bir şey öğrenirken zorluk yasıyorum	,149	,761
K10- Sürekli olarak yalnız kalmak isterim.	,236	,625
a. Rotation converged in 3 iterations.		

EK A.10

Çizelge A.10: Ailevi özellikler faktör analizi (özel okul).

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,661
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	98,209
	df	10,000
	Sig.	,000

Rotated Component Matrix[a]		
	Component	
	1	2
A5-Anne ve / veya babam, isleri çok yoğun olduğu için benimle az ilgilenirler.	,779	,245
A9- Annemin ve / veya babamın, bana istediğim şeyleri almaları için ağlarım ve /veya küserim.	,749	-,145
A4- Annem ve/veya babam yaramazlık / hata yaptığım zaman beni azarlarlar.	,710	,254
A7- Anne ve /veya babamla sıkıntılarımı, sorunlarımı paylaşırım. (TERS SORU)	,003	,837
A6-Anne ve / veya babam, (işleri çok yoğun olmasına rağmen) ihtiyacım olduğunda ödevlerime yardımcı olurlar. (TERS SORU)	,207	,774
a. Rotation converged in 3 iterations.		

EK A.11

Çizelge A.11: Okul ortamı özellikleri faktör analizi (özel okul).

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,665
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	146,649
	df	28,000
	Sig.	,000

O1-Okulda, arkadaşlarım ve /veya diğer öğrenciler tarafından sözlü şiddete (hakarete) uğrarım.	,469	,001	,591
O4- Öğretmenim (öğretmenlerim), sınıfımızdaki öğrenciler arasında ayrım yapar.	,780	-,016	,013
O2-Okulda, bazı öğretmen ve/ veya idareciler bana sözlü şiddet uygularlar.	,708	,055	,276
O3-Öğretmenim (öğretmenlerim) beni notla tehdit eder.	,665	,196	-,228
O6- Okulda ihtiyaç duyduğumda, psikolojik danışma ve rehberlik yardımı alabiliyorum (TERS SORU).	-,110	,812	,176
O7- Okulda, ders dışında kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklere de yer verilir (TERS SORU)	,218	,612	-,447
O12-Sınıfımız çok kalabalık olduğu için öğretmenim (öğretmenlerim) bana zaman ayırmakta zorlanır.	,400	,543	,272
O10-Okula gidip gelirken (okul yolunda) tanımadığım kişilerin bana kötülük yapmalarından korkarım.	-,049	,150	,755

EK A.12

Çizelge A.12: Bedensel şiddet faktör analizi (özel okul).

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,833
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	243,098
	df	10,000
	Sig.	,000

Component Matrix[a]	
	Component
	1
B2-Öğrenci, arkadaşlarını iter ve / veya onları çimdikler.	,836
B7- Öğrenci, arkadaşlarının saçlarını ve / veya kulaklarını çeker.	,795
B1-Öğrenci, arkadaşlarına vurur ve/veya onlara tekme atar.	,786
B4- Öğrenci, arkadaşlarıyla kavga eder.	,775
B5- Öğrenci, bilgisayarda savaş ve dövüş oyunlarına meraklıdır.	,595
Extraction Method: Principal Component Analysis.	
a. 1 components extracted.	

EK A.13

Çizelge A.13: Ruhsal şiddet faktör analizi (özel okul).

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,837
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	354,985
	df	10,000
	Sig.	,000

Component Matrix[a]	
	Component
	1
R4- Öğrenci, arkadaşlarıyla alay ederek onları kızdırır.	,882
R6- Öğrenci, arkadaşlarını aşağılar ve arkadaşlarının gururunu kırar.	,844
R2-Öğrenci, arkadaşları ile yüksek sesle (bağırarak) konuşur.	,820
R5- Öğrenci, arkadaşlarına incitici lakaplar takar.	,782
R3-Öğrenci, bazı arkadaşlarını kendi arkadaş grubuna dahil etmek istemez ve /veya bazı arkadaşlarını grubundan dışlar.	,701
Extraction Method: Principal Component Analysis.	
a. 1 components extracted.	

EK A.14

Çizelge A.14: Devlet okulu regresyon analizi sonuçları.

		Okulortametkeni	Okulortametkeni	Okulortametkeni	Okulsosimketkeni
Pearson Correlation	Bedenslsiddet	,478	-,088	,051	,476
	Anlasilamametkeni	,262	-,008	-,057	,258
	Anlasilamametkeni	,199	,445	,140	,183
	Anlasilamametkeni	-,047	,294	,104	-,021

		Bedenslsiddet	Anlasilamametkeni	Anlasilamametkeni	Anlasilamametkeni
Pearson Correlation	Bede	1,000	,216	,014	-,164
	Anlasilamametkeni	,216	1,000	,000	,000
	Anlasilamametkeni	,014	,000	1,000	,000
	Anlasilamametkeni	-,164	,000	,000	1,000

		Yenilenememetkeni	Ailetkeni	Ogretmenetkeni	Ogretmenetkeni	Ogretmenetkeni
Pearson Correlation	Bedenslsiddet	,015	,294	,488	-,060	,048
	Anlasilamametkeni	-,002	,508	,319	-,022	-,057
	Anlasilamametkeni	,994	,313	,192	,444	,140
	Anlasilamametkeni	-,039	,055	-,067	,292	,105

		Ruhsalsid	Anlasilamam	Anlasilamametkeni	Anlasilamametkeni
Pearson Correlation	Ruhsalsiddet	1,000	,154	,021	-,086
	Anlasilamametkeni	,154	1,000	,000	,000
	Anlasilamametkeni	,021	,000	1,000	,000
	Anlasilamametkeni	-,086	,000	,000	1,000
	Yenilenememetkeni	,028	-,002	,994	-,039
	Ailetkeni	,238	,508	,313	,055
	Ogretmenetkeni	,405	,319	,192	-,067

		Yenilenememetkeni	Ailetkeni	Ogretmenetke	Ogretmenetke	Ogretmenetke
Pearson Correlation	Ruhsalsiddet	,028	,238	,405	-,013	,077
	Anlasilamametk	-,002	,508	,319	-,022	-,057
	Anlasilamametk	,994	,313	,192	,444	,140
	Anlasilamametk	-,039	,055	-,067	,292	,105
	Yenilenememet	1,000	,307	,197	,433	,124
	Ailetkeni	,307	1,000	,334	,253	,120
	Ogretmenetkeni	,197	,334	1,000	,000	,000

		Okulortametkeni	Okulortametk	Okulortametkeni	Okulsosimketkeni
Pearson Correlation	Ruhsalsiddet	,399	-,036	,078	,401
	Anlasilamametkeni	,262	-,008	-,057	,258
	Anlasilamametkeni	,199	,445	,140	,183
	Anlasilamametkeni	-,047	,294	,104	-,021
	Yenilenememetkeni	,207	,430	,124	,190
	Ailetkeni	,320	,250	,121	,308
	Ogretmenetkeni	,970	-,047	,004	,959

		Okulsosimketkeni	Okulsosimketkeni	Yenilenememetkeni
Pearson Correlation	Ruhsalsiddet	-,033	,067	,160
	Anlasilamametkeni	-,025	-,058	,993
	Anlasilamametkeni	,351	,159	,001
	Anlasilamametkeni	,336	,079	-,113
	Yenilenememetkeni	,334	,144	,000
	Ailetkeni	,187	,130	,499
	Ogretmenetkeni	-,109	,008	,323

EK A.15

Çizelge A.15: Özel okul regresyon analizi sonuçları.

		Bedensel sidd	Anlasilamam aetkeni	Anlasilamam aetkeni	Yenilenemem etkeni
Pearson Correlation	Bedenselsidde	1,000	,047	-,031	,049
	Anlasilamamaetkeni	,047	1,000	,000	,990
	Anlasilamamaetkeni	-,031	,000	1,000	-,019
	Yenilenememetkeni	,049	,990	-,019	1,000

		Yenilenemem etkeni	Annebabailgi etkeni	Annebabailgi etkeni	Annebabaya knlketkni
Pearson Correlation	Bedenselsiddet	-,030	-,034	,084	-,035
	Anlasilamamaetkeni	,010	,498	,188	,465
	Anlasilamamaetkeni	,998	,227	,046	,228
	Yenilenememetkeni	,000	,512	,175	,482

		Annebaba yak	Ogretmenetk e	Ogretmenetke ni	Ogretmenetke ni
Pearson Correlation	Bedenselsiddet	,083	,357	,068	-,316
	Anlasilamamaetkeni	,179	,200	,134	,240
	Anlasilamamaetkeni	,052	,147	,051	,164
	Yenilenememetkeni	,168	,218	,138	,224

		Okulsosimka netkeni	Okulsosimka netkeni	Okulsosimka netkeni	Okulortametk eni
Pearson Correlation	Bedenselsidde	,389	,042	-,311	,243
	Anlasilamamaetkeni	,172	,166	,228	,221
	Anlasilamamaetkeni	,124	,107	,163	,121
	Yenilenememetkeni	,185	,178	,210	,243

		Okulortametkeni	Okulortametkeni
Pearson Correlation	Bedenselsiddet	-,161	-,122
	Anlasilamamaetkeni	,197	,162
	Anlasilamamaetkeni	,132	,134
	Yenilenememetkeni	,174	,160

		Ruhsalsiddet	Anlasilamam aetkeni	Anlasilamam aetkeni	Yenilene mem
Pearson Correlation	Ruhsalsiddet	1,000	,143	-,060	,143
	Anlasilamamaetkeni	,143	1,000	,000	,990
	Anlasilamamaetkeni	-,060	,000	1,000	-,019
	Yenilenememetkeni	,143	,990	-,019	1,000
	Yenilenememetkeni	-,058	,010	,998	,000

	Annebabailgietkeni	,077	,498	,227	,512
	Annebabailgietkeni	,087	,188	,046	,175
	Annebabayaknlketk	,101	,465	,228	,482
	Annebabayaknlketk	,107	,179	,052	,168
	Ogretmenetkeni	,363	,200	,147	,218
	Ogretmenetkeni	,095	,134	,051	,138
	Ogretmenetkeni	-,200	,240	,164	,224
	Okulsosimkanetkeni	,353	,172	,124	,185
	Okulsosimkanetkeni	,131	,166	,107	,178
	Okulsosimkanetkeni	-,204	,228	,163	,210
	Okulortametkeni	,288	,221	,121	,243
	Okulortametkeni	-,114	,197	,132	,174
	Okulortametkeni	-,050	,162	,134	,160
Sig. (1-tailed)	Ruhsalsiddet	.	,040	,233	,040
	Anlasilamamaetkeni	,040	.	,500	,000
	Anlasilamamaetkeni	,233	,500	.	,410
	Yenilenememetkeni	,040	,000	,410	.
	Yenilenememetkeni	,242	,453	,000	,500

		Yenileneme m	Annebabailgi etkeni	Annebabail gi	Annebabayak nlketkni
Pearson Correlation	Ruhsalsiddet	-,058	,077	,087	,101
	Anlasilamamaetkeni	,010	,498	,188	,465
	Anlasilamamaetkeni	,998	,227	,046	,228
	Yenilenememetkeni	,000	,512	,175	,482
	Yenilenememetkeni	1,000	,242	,043	,243
	Annebabailgietkeni	,242	1,000	,000	,977
	Annebabailgietkeni	,043	,000	1,000	-,037
	Annebabayaknlketk	,243	,977	-,037	1,000
	Annebabayaknlketk	,050	,006	,989	,000
	Ogretmenetkeni	,159	,363	-,078	,360
	Ogretmenetkeni	,054	-,025	,307	-,009
	Ogretmenetkeni	,161	,202	-,061	,215
	Okulsosimkanetkeni	,134	,325	-,113	,315
	Okulsosimkanetkeni	,115	,136	,183	,155
	Okulsosimkanetkeni	,159	,179	-,061	,192
	Okulortametkeni	,135	,294	,091	,302
	Okulortametkeni	,125	-,021	,184	-,004
	Okulortametkeni	,137	,324	-,275	,323
Sig. (1-tailed)	Ruhsalsiddet	,242	,176	,145	,110
	Anlasilamamaetkeni	,453	,000	,011	,000

EK A.16

Çizelge A.16: Öz değer ve Wilks' Lambda değerleri.

Eigenvalues				
Function	Eigenvalue	% of Variance	Cumulative %	Canonical Correlation
1	,073[a]	100,0	100,0	,260
a. First 1 canonical discriminant functions were used in the analysis.				

Wilks' Lambda				
Test of Function(s)	Wilks' Lambda	Chi-square	df	Sig.
1	,932	20,850	1	,000

Test Results		
Box's M		59,969
F	Approx.	19,844
	df1	3,000
	df2	2,213E7
	Sig.	,000
Tests null hypothesis of equal population covariance matrices.		

Eigenvalues				
Function	Eigenvalue	% of Variance	Cumulative %	Canonical Correlation
1	,136[a]	100,0	100,0	,346
a. First 1 canonical discriminant functions were used in the analysis.				

Wilks' Lambda				
Test of Function(s)	Wilks' Lambda	Chi-square	df	Sig.
1	,880	37,960	2	,000

Test Results		
Box's M		6,522
F	Approx.	1,557
	df1	4,000
	df2	2616,660
	Sig.	,183
Tests null hypothesis of equal population covariance matrices.		

Wilks' Lambda									
						Exact F			
Step	Number of Variables	Lambda	df1	df2	df3	Statistic	df1	df2	Sig.
1	1	,923	1	4	295	6,147	4	295,000	,000

Eigenvalues				
Function	Eigenvalue	% of Variance	Cumulative %	Canonical Correlation
1	,083[a]	100,0	100,0	,277
a. First 1 canonical discriminant functions were used in the analysis.				

Eigenvalues				
Function	Eigenvalue	% of Variance	Cumulative %	Canonical Correlation
1	,077[a]	100,0	100,0	,268
a. First 1 canonical discriminant functions were used in the analysis.				

Wilks' Lambda				
Test of Function(s)	Wilks' Lambda	Chi-square	df	Sig.
1	,928	22,061	2	,000

Eigenvalues				
Function	Eigenvalue	% of Variance	Cumulative %	Canonical Correlation
1	,061[a]	100,0	100,0	,240
a. First 1 canonical discriminant functions were used in the analysis.				

Wilks' Lambda				
Test of Function(s)	Wilks' Lambda	Chi-square	df	Sig.
1	,942	17,616	4	,001

EK A.17

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/ 5625/64971 15 Haziran 2009
Konu: **Anket.**
(Erkan GÖKTAŞ)

VALİLİK MAKAMINA

İlgi : a-)İstanbul Teknik Üniversitesi Dış İlişkiler ve Enformasyon Müdürlüğü'nün 15/05/2009 tarih ve 90 sayılı yazısı.
b-)Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
c-)Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın 11/04/2007 tarih ve 1950 sayılı emri.
d-)Milli Eğitim Müdürlüğü Anket Komisyonu'nun 11/06/2009 tarihli tutanağı.

İstanbul Teknik Üniversitesi Savunma Teknolojileri Programı öğrencisi **Erkan GÖKTAŞ'ın**, İlimizde ekte isimleri belirtilen okullarda uygulanmak üzere **"Özel ve Resmi Liselerde Şiddete Eğilim Nedenleri ve Şiddet Türlerinin Karşılaştırılması"** konulu anket çalışmalarını yapma istekleri hakkındaki İlgi (a) yazı ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

İstanbul Teknik Üniversitesi Savunma Teknolojileri Programı öğrencisi **Erkan GÖKTAŞ'ın**, İlimizde ekte isimleri belirtilen okullarda uygulanmak üzere **"Özel ve Resmi Liselerde Şiddete Eğilim Nedenleri ve Şiddet Türlerinin Karşılaştırılması"** konulu anket çalışmalarını yapması, bilimsel amaç dışında kullanılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, İlgi (c) Bakanlık Emri esasları dahilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında)bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde Olurlarınıza arz ederim.

M. Ata ÖZER
Milli Eğitim Müdürü

EKLER :
Ek-1. İLGİ (a)yazı ve ekleri

OLUR
15./06/2009
Hikmet DİNÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı

NOT :Verilecek cevapta tarih, kayıt numarası, dosya numarası yazılması rica olunur.
Adres :İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü A.Blok Ankara cad. No:2 Cağaloğlu 526 13 82

EK A.18

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.34.00.18.580/ 5644/65225 16/06/2009
Konu : **Anket.**
(Erkan GÖKTAŞ)

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
Dış İlişkiler ve Enformasyon Müdürlüğü

İlgi: a) Valilik Makamının 15/06/2009 tarih ve 5625/64971 sayılı Oluru.
b) Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nın Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik izin ve Uygulama Yönergesi.
c) 15/05/2009 tarih ve 90 sayılı yazınız.

İstanbul Teknik Üniversitesi Savunma Teknolojileri Programı öğrencisi **Erkan GÖKTAŞ'ın**, İlimizde ekte isimleri belirtilen okullarda uygulanmak üzere **"Özel ve Resmi Liselerde Şiddete Eğilim Nedenleri ve Şiddet Türlerinin Karşılaştırılması"** konulu anket çalışmasını yapma isteği ilgi (a) Valilik Oluru ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi, gereğinin ilgi (a) Valilik Oluru doğrultusunda, gerekli duyurunun anketçi tarafından yapılmasını, işlem bittikten sonra 2(iki) hafta içinde sonuçtan Müdürlüğümüz Kültür Bölümüne rapor halinde bilgi verilmesini arz ederim.

Erdem DEMİRCİ
Müdür a.
Müdür Yardımcısı

EKLER :
Ek-1. İLGİ (a) Valilik Oluru.
2. Anket soruları.

EĞİTİM %100 DESTEK
NOT : Verilecek cevapta tarih, kayıt numarası, dosya numarası yazılması rica olunur.
Adres : İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü A.Blok Ankara cad. No:2 Cağaloğlu 2125261382
E-Mail : kultur34@meb.gov.tr Web : http://istanbul.meb.gov.tr/bolumler/kultur
4440632

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyad **:** Erkan GÖKTAŞ

Doğum Yeri ve Tarihi : Malazgirt- 07/03/1973

Lisans Üniversite **:** Atatürk Eğitim Fakültesi - Marmara Üniversitesi (1996).